

SIAMO DI NUOVO INSIEME

NR. 79-80 • SERIE NOUĂ
APRILIE – IUNIE 2018

FONDATA ÎN 2007 • ISSN 1843-2085
REVISTĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA
ITALIENILOR DIN ROMÂNIA –
RO.AS.IT. CU SPRIJINUL
FINANCIAR AL GUVERNULUI
ROMÂNIEI, PRIN
DEPARTAMENTUL PENTRU
RELAȚII INTERETNICE

ROMANVL...NV...PIERE

LEGIONE...
ROMENA

ITALIA...OTTOBRE
MCMXXVIII

O campanie întemeiată pe confuzie

de Andi Gabriel Grosaru

În ziua de 4 iulie 2018, Camera Deputaților a adoptat noul Cod Penal. Au fost 167 voturi „pentru”, 97 de voturi „împotriva” și 19 abțineri. Eu nu am votat, pentru că am considerat că pașii spre reformă se fac puțin diferit, așa cum s-a procedat în trecut cu codurile civile și nu am dorit să angajez imaginea minorității pe care o reprezint în Parlamentul României cu adoptarea unui important proiect de lege ce a născut controverse, convingerea fiindu-mi confirmată de reacțiile venite atât din partea Comisiei Europene cât și a președintelui Klaus Iohannis. Probabil că lucrurile nu vor rămâne așa, după ce acest proiect a fost atacat și la Curtea Constituțională.

Dacă sunteți la curent cu ce se întâmplă pe scena politică, ați urmărit cu siguranță dezbaterile intense ce au precedat și au urmat votului, având ca subiect Grupul Minorităților Naționale. Nouă membri ai grupului din care fac parte au votat „pentru”. Chiar dacă nu le împărtășesc opțiunea, nu pot să nu o respect. Au avut, cu siguranță, rațiunile lor. În democrație, votezi cum crezi că este de cuviință, nu după cum încearcă să îți impună cineva, printr-un mijloc sau prin altul. În acest sens, este regretabilă intervenția unui coleg deputat care, de la tribuna Parlamentului, a atras atenția membrilor Grupului Parlamentar al minorităților naționale „să aibă grijă” cum votează, ceea ce reprezintă o încălcare gravă a principiilor parlamentarismului. Probabil a dorit să se afirme.

În contradicție cu normalitatea a intrat și campania mediatică îndreptată ulterior împotriva celor 9 deputați ai minorităților naționale și extinsă la nivelul întregului grup, pornind de la interogația: „De ce să aibă minoritățile naționale reprezentanți în Parlamentul României?” Nu putem să nu reacționăm la o asemenea întrebare fără sens, din punctul meu de vedere, pentru că

nu de puține ori ne-am confruntat cu ostilități similare iar răspunsul este unul cât se poate de simplu: „România a reprezentat și reprezintă un model de conviețuire interetnică și un factor de stabilitate zonală, tocmai pentru modul în care minoritățile știu să conviețuiască și pentru exemplul pentru care l-au dat de-a lungul anilor, contribuind substanțial la dezvoltarea României.”

Cine e interesat să știe exact cum stau lucrurile se poate lămuri imediat. Există pe de altă parte, surse de informare corectă, printre ele numărându-se mass media Asociației Italienilor din România – RO.AS.IT. Reprezentarea minorităților naționale în Parlamentul României este expresia cea mai înaltă a progresului în materie de conviețuire și democrație, care fac ca țara noastră să fie una dintre cele mai sigure din Europa.

Pentru că suntem în anul Centenarului, să nu uităm că reprezentanții minorităților naționale au contribuit la realizarea Marii Uniri și la edificarea statului român modern. Urmașii acestora formează comunitățile de astăzi, comunități cu nevoi specifice de conservare și promovare a identității, cunoscute în profunzime de cei care provin din mijlocul lor. Ca atare, întrebarea „de ce să decidă italienii în țara mea?” – auzită și ea în cadrul campaniei amintite – este profund greșită. Nu decid nici italienii, și nici armenii, și nici grecii. Prin voturile prin care am fost investiți, decid și românii cu origini italiene, românii cu origini armenie, românii cu origini grecești etc. Ei au drepturi egale cu restul românilor. Au drepturi egale cu cei care, rău-intenționați sau în necunoaștință de cauză, lansează în spațiul public astfel de interogații, având o mentalitate similară cu cea din perioada comunistă, când s-a patentat prigonirea multora dintre minoritățile naționale în România.

AL
A
I
R
O
T
O
I
D
E

APRILIE • IUNIE

FONDATA ÎN 2007

NR. 79-80 • SERIE NOUĂ
APRILIE – IUNIE
2018

ISSN 1843-2085

Revistă editată
de Asociația Italienilor
din România **RO.AS.IT.**
cu sprijinul financiar al
Guvernului României,
prin Departamentul
pentru relații interetnice

Membri fondatori

Mircea Grosaru

Ioana Grosaru

Director

Gabriela Tarabega

Redactori

Gregorio Pulcher

Dan Comarnescu

Roxana Comarnescu

Design & producție

squaremedia.ro

Asociația
Italienilor
din România
RO.AS.IT.

asociație cu statut
de utilitate publică

Str. Ion Câmpineanu
nr. 3A, etaj 1, 010031
București
Tel. +4 0372 772 459
Fax: +4 021 313 3064
ufficio@roasit.ro

ACTUALITATE / ATTUALITÀ

04 | Expoziția RO.AS.IT. „De la emigrare la integrare”, primită cu interes în Capitala Piemontului. Un mesaj la toleranță și incluziune socială

06 | Un spectacol aniversar: *Un bel di · Într-o bună zi*

08 | Il passato sempre presente · Trecutul mereu prezent

10 | *Monografia orașului Buhuși* – o carte mărturie pentru viitor!

foto: roasit.ro

CULTURĂ / CULTURA

12 | Eugen Comarnescu, *Măria Sa Actorul - Exerciții de admirație, sau Arta clipei*

14 | Il Canaletto, un grande pittore italiano, a 250 anni dalla morte · Canaletto, un mare pictor italian, la 250 de ani de la moarte

17 | Avantgardiste un jour, avantgardiste toujours! File de jurnal · Pagine di diario

21 | Eugen Drăguțescu. Un artist îndrăgostit de Italia · Un artista amante d'Italia

23 | Parfumul unui film vechi · Il profumo di un vecchio film

foto: Drăguțescu - Catalogo della Opera

foto: wikipedia.org

SOCIAL / SOCIETÀ

26 | Istoria veche a imigrației italiene în Banat · L'antica storia dell'immigrazione italiana in Banat

33 | Mănăstirea Santa Chiara de Assisi din Napoli

35 | The fall of an angel... · Căderea unui înger

Expoziția RO.AS.IT. „De la emigrare la integrare”, primită cu interes în Capitala Piemontului

Supranumit și „Capitala Nordului”, Torino este un important oraș industrial în nord-vestul Italiei, amplasat pe o suprafață de 130 km², pe malul stâng al râului Pad (care traversează orașul de la sud la nord), fiind înconjurat la vest și la nord de Alpi și mărginit la sud de colinele Monferrato.

Dintre simbolurile de referință ale orașului enumerăm: Mole Antonelliana (sec. XIX), în cadrul căruia funcționează Muzeul Național al Cinematografiei italiene, Catedrala Sfântul Ioan Botezătorul (sec. XV), care deține Giulgiul din Torino, Muzeul antichității egiptene care găzduiește a doua cea mai valoroasă colecție egipteană din lume după cea din Cairo, splendida Bazilică Superga ce domină orașul de pe una dintre coline. Piața Castello este piața centrală a orașului și în apropierea ei se înalță Palatul Madama și Palatul Regal, în perimetrul cărora se află și sala care găzduiește expoziția RO.AS.IT.

Vernisajul care a avut loc la Torino, în luna mai a.c., s-a bucurat de prezența autorităților locale, printre aceștia numărându-se: Vicepreședinta Consiliului Regional - Angela Motta, Asesorul general

Expoziția foto-documentară „De la emigrare la integrare” a Asociației Italienilor din România - RO.AS.IT. a fost prezentată recent la Torino, capitala regiunii Piemont și totodată a provinciei omonime, la invitația Consiliului Regional al Provinciei (Consiglio Regionale del Piemonte), ca urmare a succesului înregistrat de aceasta cu prilejul expunerii ei la Muzeul Emigrației Piemonteze (Museo Regionale dell'Emigrazione dei Piemontesi nel mondo) din Frossasco, Provincia Cuneo.

nice din cadrul Guvernului României, Laczico Enikő Katalin, Ioana Grosaru, Președinta RO.AS.IT., care au evocat contribuția italienilor, emigrați în România în sec. XIX-XX, la dezvoltarea social-economică și culturală a țării noastre.

Prezentând expoziția, D-na Vicepreședintă Angela Motta a salutat oficialitățile prezente la eveniment precum și pe colegii săi, subliniind faptul că această expoziție de fotografii-document reprezintă un important efort de cercetare și prezentare istorico-documentară a unei etnii, care trebuie să determine declanșarea unor noi reflexii asupra fenomenului emigrare-imigrare și a unui nou mod de percepere a persoanelor aflate în această situație în țările în care au imigrat. Noi italienii, de exemplu, ne-am transformat de-a lungul timpului dintr-o națiune de emigranți, într-una de primire de emigranți. Dificultăți și tensiuni au existat întotdeauna, ca la orice început, dar tu, ca nou venit, trebuie să știi ce să faci în țările primitoare, cum să te porți, iar pe de altă parte, acestea trebuie să-i înțeleagă pe noii sosiți, să promoveze dialogul pentru a facilita incluziunea socială a acestora. Cu România am avut din totdeauna legături culturale, diplomatice, economice și multe schimburi în diverse domenii de activitate. Desigur, trebuie să vorbim despre cele două țări ale noastre, dar, în același timp, trebuie să gândim cum pot fi ajutați și alții, a subliniat domnia sa.

La rândul său, d-na asesor Monica Cerutti a mulțumit gazdelor pentru sprijinirea acestui

de Gabriela Tarabega

Bazilica Superga

Foto: roasit.ro

pentru imigrație - Monica Cerutti, Președintele Muzeului Regional al Emigrației Piemonteze - Giorgio D'Aleo, care în luările lor de cuvânt au elogiat inițiativa RO.AS.IT. Aceștia li s-au alăturat membri ai delegației RO.AS.IT., prezenți la vernisaj: Tiberiu Dinu, Consulul general al României la Torino, Andi Gabriel Grosaru, Deputatul minorității italiene în Parlamentul României, Secretarul de stat al Departamentului pentru Relații Inter-

Un mesaj la tolerantă și incluziune socială

important proiect, în mod special Vicepreședinte Angela Motta, care este o doamnă cu o funcție importantă și care a găsit totuși răgazul necesar pentru a ne sprijini. Ne-am cunoscut cu ocazia vernisării acestei expoziții la Frossasco, a adăugat dânsa, și am discutat despre rolul, raporturile și activitățile noastre în domeniu. Să nu ne uităm propria istorie. Credem că este fundamental să realizăm un echilibru, să nu ne uităm originile, dar nici că, acum, facem parte din Uniunea Europeană. Trebuie să înțelegem că este o îmbogățire pentru noi, accesul la culturile altor popoare și pentru aceasta trebuie să lucrăm cât mai mult pe proiecte concrete. Acesta trebuie să fie drumul nostru, depășirea fricii și a spaimelor și dezvoltarea dialogului cu toți piemontezii.

Dl. Tiberiu Dinu, Consulul general al României la Torino, consideră că această expoziție și materialele de promovare a acesteia se constituie într-un important proiect european menit să contribuie la facilitarea dialogului intercultural, menționând, totodată, că această comunitate a românilor din Provincia Piemont este, probabil, cea mai numeroasă din lume, dacă ținem cont că din totalul de 1.700.000 de locuitori ai provinciei, cca 600.000 sunt români. Pot afirma, a adăugat dl Consul, că între țările noastre au existat relații

privilegiate și că multe comunități de români au reușit în această țară de adopție să-și recapete respectul de sine.

În continuare, dl deputat Andi Gabriel Grosaru, reprezentantul minorității italiene în Parlamentul României, a mulțumit gazdelor pentru colaborarea la realizarea acestui proiect, dedicat de Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. Centenarului Marii Uniri a României, care se sărbătorește anul acesta. A făcut, apoi, o scurtă incursiune în istoria emigrației italienilor în România, care pornește de la anul 1850. În toată perioada care a urmat, această comunitate a rămas compactă, unită, conservându-și tradițiile și obiceiurile și, parțial, limba maternă, la revigorarea căreia contribuie actualmente RO.AS.IT.

Președintele *Muzeului Emigrației Piemonteze* de la Frossasco, dl. Giorgio D'Aleo, consideră că această expoziție este un mesaj important atât pentru Italia cât și pentru România. Domnia sa este preocupat de promovarea și valorificarea memoriei piemontezilor în lume, migratori sau nu și apreciază că în prezent suntem martorii unor forme individuale de emigrare, deosebite de cele din secolul al XIX-lea, subliniind contribuția culturală a românilor emigrați astăzi în Italia. Crede că este foarte necesară existența unui Comitet de gestionare care să se ocupe îndeaproape de migranți, de inserarea lor socială, deci de acceptare a celui alt.

Considerăm că după prezentarea Expoziției „De la emigrare la integrare” (curatori: Ioana Grosaru și Gabriela Tarabega) la Parlamentul României, la Muzeul Național de Istorie al României, în numeroase alte orașe din țară unde trăiesc etnici italieni, dar și la Geneva, Roma, Milano, Frossasco ș.a., s-a bucurat de interes și la Torino, prin mesajul său de solidaritate socială și toleranță.

foto: masati.ro

foto: masati.ro

Un spectacol aniversar: Un bel di / Într-o bună zi

Construcția scenariului inspirat din ultimul roman al scriitoarei Coleta de Sabata îl are pe Franco ca personaj principal al volumului VI din ciclul „Clanul de Niro”. Romanele din acest ciclu urmăresc viața unei familii de emigranți italieni și a descendenților acesteia, stabiliți în Ardeal, familie din care și autoarea face parte.

Transpuse în diferite forme de expresie artistică, întâmplările de viață puse în scenă, evocă anii de tristă amintire din perioada comunistă când visul de împlinire al fiecărui cetățean se putea realiza numai prin evadarea din încorsetarea unei societăți represive, cum era cea de atunci, prin fuga peste graniță. Speranțe, reușite, dezamăgiri, întoarcere la matcă, toate trăirile personajului Franco se împletesc în spectacolul, *Un bel di (într-o bună zi) – Beldie*, într-o ilustrare metaforică simplă, fără canoane, rezultatul fiind un spectacol atractiv.

Aula Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I” a găzduit miercuri, 6 iunie 2018, spectacolul *Un bel di (într-o bună zi) – Beldie*. Inspirat titlu, care te trimite cu gândul la rezistența și determinarea care a făcut ca o minoritate specială, cum este cea italiană, să continue să existe, peste 100 de ani, pe aceste meleaguri ale noastre, atât de primitoare pentru ei și să renască după 1990, precum pasărea Phoenix, după zeci de ani de ignorare.

Scenariul, cu un desfășurător variat, cuprinde texte din cartea autoarei, susținute de cântonete italiene de largă circulație și arii din opere celebre ale unor compozitori italieni ca Giuseppe Verdi, Giacomo Puccini, Gaetano Donizetti, cărora li se adaugă piese din repertoriul românesc dar și momente coregrafice de maximă încărcătură emoțională. Artiștii ne-au oferit, astfel, bucuria de a fi martorii unui act de cultură deosebit, pe care ni l-am dori repetabil.

Regizat de profesorul și muzicianul Roman Manoleanu, spectacolul a fost foarte apreciat, toți artiștii, cântăreții, pianiștii, dansatorii, actorii, fiind îndelung aplaudați și felicitați călduros la final.

Acest spectacol reprezentativ pentru etnicii italieni care, prin reprezentanții lor, au dorit să aducă un omagiu înaintașilor, dovedește că această comunitate continuă să existe și să se exprime. Toți interpreții sunt descendenți ai unor emigranți italieni și fac parte din comunitatea istorică a etniei noastre, fiind și membri ai RO.AS.IT. Prin evoluția lor scenică și prin interpretarea entuziastă, au dovedit că arta de calitate și talentul se moștenesc și sunt duse mai departe, tinerii

de Ioana Grosaru

Dl deputat Andi Grosaru
prefatând spectacolul

Dreapta: balerina Karina
Rădulescu

Scenă din spectacol

foto: roasit.ro

continuând să fie purtători ai tradițiilor preluate de la străbuni. Creativitatea și arta muzicală care i-au făcut celebri în lume pe italieni și pe care le-au purtat cu ei oriunde în lume și desigur și aici în România, unde unii s-au stabilit, și-au întemeiat familii și continuă să fie reprezentați cu succes la cotele cele mai înalte!

Subtitlul spectacolului poartă și un nume simbolic, sugestiv: **BELDIE** (mlădiță, altoi pe un trunchi viguros) care face trimitere la trunchiul viguros al națiunii române care și-a sporit trăinicia și frumusețea și prin aportul membrilor comunității italiene stabilite pe teritoriul românesc de-a lungul timpurilor.

foto: roasit.ro

Un cuvânt de laudă și de mulțumire pentru toți cei care au evoluat în acest spectacol: sopranele Bianca și Stanca Manoleanu, mezzosoprana Irina Moșu-Velciu, pianistul Remus Manoleanu, pianistul / actor Roman Manoleanu, actorul / regizor Alexandru Roza, dansatorii Mădălina și Dante Roza și artistul plastic Geanina Roza, toți fiind, în același timp și profesori și artiști profesioniști, cu studii de specialitate în diverse domenii ale artei.

Aplauze bine meritate și pentru Karina Rădulescu, mica balerină a cărei evoluție a adus în scenă prospețimea tinereții ce luminează speranțele noastre într-o perpeturare a talentelor native ale etnicilor italieni din România.

Un inedit aspect a fost interpretarea unui lied, creație a compozitoarei Livia Teodorescu, profesoară la Conservatorul „George Enescu” din Capitală, descendentă a familiei de origine italiană – Revianni.

Ne-au onorat cu prezența la spectacol Excelența Sa, Marco Giungi, Ambasadorul Italiei la București, directorul Institutului Italian de Cultură, dl. Ezio Peraro, alți oficiali ai Ambasadei

foto: roasit.ro

Italiei, deputați, membri ai comunității italiene din București dar și din țară, invitați ai altor etnii, precum dl Varujan Pambuccian, liderul grupului de minorități din cadrul Parlamentului României ș.a.

Proiectul a fost finanțat de Ministerul Culturii și Identității Naționale și realizat în parteneriat cu Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” și s-a bucurat de înaltul patronaj al Ambasadei Italiei la București.

Exprimându-ne mulțumirea pentru sprijinul financiar al Ministerului Culturii și Identității Naționale, vă asigurăm, cu acest prilej, că actul cultural reprezentat de spectacolul *Un bel di* este un produs artistic de valoare, dedicat CENTENARULUI Marii Uniri, și care contribuie la promovarea identității noastre, a etnicilor italieni de astăzi, fiind și o dovadă a contribuției lor la dezvoltarea culturii românești în domeniul artelor muzicale, baletului și literaturii.

Il passato sempre presente

Trecutul mereu prezent

Si viaggia con la mente, prima che con le gambe o con qualsiasi mezzo di trasporto. Ma il viaggio che ha visto impegnati dal 21 al 29 giugno i circa 25 partecipanti – con la regia e l'organizzazione di RO.AS.IT. – verso Trieste, Venezia e Udine, è stato anche un viaggio con il cuore, perché si trattava del **viaggio del Centenario**: sono trascorsi 100 anni dalla fine della prima Guerra mondiale, la Grande Guerra. Ma sono trascorsi anche 100 anni dalla grande Unione di Alba Iulia, atto fondante della costruzione dello Stato Nazionale Unitario Romeno. Viaggio della mente e del cuore, dunque, ma anche del ricordo.

Perciò non chiamiamo questo viaggio una «escursione», o una vacanza, perché è stato molto di più. Intanto per gli incontri istituzionali che RO.AS.IT. ha intrattenuto nelle città suddette – e di cui altri forniscono i dettagli in un altro articolo e in questa stessa rivista – ma soprattutto per i momenti di intensa partecipazione della comitiva, quando si è reso omaggio al Sacrario militare di Redipuglia – che raccoglie 100.000 salme di caduti italiani durante la Grande Guerra (di cui 40.000 identificati e 60.000 ignoti) – o al vicino Sacrario militare austro-ungarico di Fogliano Redipuglia, con 14.550 salme di caduti, di cui solo 2.550 identificati, e dove riposano anche caduti romeni. La monumentalità maestosa del Sacrario italiano di Redipuglia, costruito addirittura sul fianco di una collina, non toglie nulla alla solennità del più piccolo Sacrario austro-ungarico: ambedue luoghi del ricordo e, simbolicamente, della ritrovata pace e fratellanza nel rispetto dei visitatori.

Ma se di viaggio vogliamo dire, per i partecipanti non sono mancate le visite verso obiettivi più strettamente turistici, perché anche questi sono parte di un viaggio. A piccoli gruppi, o perfino singolarmente, ognuno ha disegnato, per così dire, i propri percorsi di visita alle città, anche in dipendenza degli specifici interessi di ogni diverso gruppetto o, per chi lo ha desiderato, individualmente.

Si è goduto pertanto della ospitalità di Trieste, antica città romana, ma ai nostri giorni prevalentemente caratterizzata dall'imponenza severa delle sue architetture austriache. A lungo, infatti, la città è stata lo sbocco a mare e il porto strategico

Călătoriile pot fi imaginae, înainte de a merge pe jos sau cu vreun mijloc de transport. Dar la călătoria – organizată de RO.AS.IT. – care a avut loc între 21 și 29 iunie, au participat 25 de persoane. Am vizitat Trieste, Venezia și Udine și a fost o călătorie de suflet, deoarece era vorba despre călătoria Centenarului: au trecut 100 de ani de la sfârșitul Primului Război Mondial, Marele Război, dar au trecut și 100 de ani de la Marea Unire de la Alba Iulia, care a stat la baza construirii Statului Național Unitar Român. A fost, deci, o călătorie a minții și sufletului, dar și a memoriei.

De aceea nu numim această călătorie „excursie” sau vacanță, pentru că a fost mai mult decât atât. RO.AS.IT. a participat la întâlniri instituționale în orașele amintite mai sus, despre care vor fi furnizate detalii într-un articol ulterior, dar au existat momente de participare intensă – mai ales când grupul a adus un omagiu la Altarul militar al celor căzuți de la Redipuglia – în care se găsesc 100.000 de morminte ale italienilor căzuți în timpul Marelui Război (dintre care au fost identificați 40.000 și 60.000 au rămas necunoscuți) – sau când grupul a omagiat și Altarul militar austro-ungar de la Fogliano Redipuglia, cu 14.500 de morminte ale celor căzuți, dintre care doar 2.550 au fost identificați, unde odihnesc și soldați români căzuți. Monumentalitatea maiestooasă a Altarului italian de la Redipuglia care este construit pe o latură a unei coline, nu diminuează solemnitatea Altarului austro-ungar care este mai mic: ambele

di Antonio Rizzo
traducere de
Mariana Voicu

Sacrario militare di
Redipuglia

Altarul militar de la
Redipuglia

APRILIE • IUNIE

dell'ex impero austro-ungarico. Godibilissima la sua grande piazza dell'Unità d'Italia affacciata su un incantevole golfo, porta dell'Adriatico.

Di **Venezia** è appena il caso di dire. Trattandosi di un tesoro universale, autentico scrigno di meraviglie, tutti sanno che città sia. Fra i partecipanti non sono mancati coloro che si sono spinti in visite, purtroppo brevi, alle caratteristiche

RO.AS.IT. depune
coroane în cinstea
ostașilor căzuți

isole lagunari di Murano, Burano e Torcello, immergendosi così nell'autentica atmosfera della laguna veneta. O chi ha preferito addentrarsi in zone più intime e segrete di Venezia, fra canali piccoli e grandi, allontanandosi dall'invasiva e soffocante folla di turisti che invade la classica piazza San Marco e i suoi immediati dintorni. Oppure, infine, chi ha preferito cercare ristoro, soprattutto mentale, nella visita dei musei.

Udine, ultima tappa del viaggio, è sorprendente. Antica città, il cui centro storico ha mantenuto il suo impianto medievale, stupisce per la sua eleganza e tranquillità. Ci si perde piacevolmente fra le sue piccole vie che hanno l'atmosfera di antico, o fra i suoi portici quattro-cinquecenteschi e le sue storiche case, molte delle quali mostrano ancora tracce di affreschi degli stessi periodi. Raffinati i suoi negozi, ancora come quelli di una volta, a misura d'uomo. E, sorprendentemente, alla vista del visitatore si aprono all'improvviso piazze più o meno grandi di estrema bellezza, fra le quali due si evidenziano per interesse: piazza della Libertà e piazza Matteotti, quest'ultima, già sede dell'antico Forum novum, come fu chiamato fin dal 1278. Notevole anche la presenza di antiche chiese di stile romanico, fra le quali primeggia il bellissimo Duomo cittadino.

Ma qui voglio fermarmi: troppo lungo e troppo coinvolgente sarebbe raccontare in ogni dettaglio questo viaggio indimenticabile. Naturalmente non sono mancati, fra i partecipanti, i momenti conviviali, tutti attorno a un tavolo consumando pietanze gustosissime, e gaiamente a cementare quella che è stata, apparentemente, una escursione, ma che nella mente di ognuno di noi si è impressa certamente come un viaggio della mente e del ricordo.

locuri sunt la fel de importante pentru memorie, și, din punct de vedere simbolic, pentru liniștea regăsită și de vizitatori.

Dar dacă dorim să vorbim despre călătorie, participanților nu le-au lipsit vizitele făcute la obiectivele efectiv turistice, deoarece și acestea fac parte din programul unei călătorii. În grupuri mici sau chiar individual, fiecare și-a plănuțit, să spunem așa, propriile trasee pentru vizitarea orașelor, în funcție de interesele fiecăruia.

Ne-am bucurat, așadar, de ospitalitatea orașului antic roman **Trieste**, care în zilele noastre se caracterizează în special prin solemnitatea severă a arhitecturii austriece. Multă vreme, orașul a fost ieșirea la mare și portul strategic al fostului imperiu austro-ungar. Este foarte plăcută piața mare „Unitatea Italiei” care dă spre un golf încântător, poarta Adriaticii.

Despre **Veneția** aproape că nu este cazul să vorbim. Reprezentând un tezaur universal, o casetă autentică de minunății, toată lumea știe cum este orașul. Unii dintre participanți nu au pierdut ocazia de a vizita, din păcate au fost vizite foarte scurte, insulele lagunare caracteristice Murano, Burano și Torcello, cufundându-se în atmosfera autentică a lagunei venețiene. Alții au preferat să intre în zonele mai intime și mai secrete ale Veneției, printre canale mici și mari, îndepărtându-se de aglomerația invazivă și sufocantă de turiști care se găsesc permanent în clasică piață San Marco și în împrejurimile acesteia. Sau, în fine, alții au preferat să-și caute hrana, mai ales a minții, vizitând muzee.

Orașul **Udine**, ultima etapă a călătoriei, este surprinzător. Oraș antic, al cărui centru istoric și-a păstrat aspectul medieval, uimește prin eleganță și liniște. Te poți pierde într-o manieră plăcută printre străduțele cu atmosferă antică sau printre porticurile din secolele al XV-lea și al XVI-lea și printre casele sale istorice, multe din ele păstrând încă urmele frescelor din acea perioadă. Magazinele sunt rafinate, cum erau cele de altădată, intime. Și, pe neașteptate, se deschid în fața vizitatorului piețe destul de mari, extrem de frumoase, dintre care se evidențiază două: piața Libertății și piața Matteotti, aceasta din urmă a fost odinioară sediul anticului *Forum novum*, cum se numea astfel încă din anul 1278. De luat în seamă sunt și bisericile antice în stil romanico, dintre care se remarcă în primul rând superbul Dom al orașului.

Însă, vreau să mă opresc aici: ar fi prea lungă povestirea detaliată a acestei călătorii de neuitat. Bineînțeles că nu au lipsit momentele cu mese festive, cu toată lumea adunată în jurul unei mese, mâncând preparate excelent de gustoase, în urma cărora s-a cimentat cu bucurie ceea ce a fost, în aparență, o excursie, dar care în mintea fiecăruia dintre noi a rămas o călătorie a minții și amintirii.

Monografia orașului Buhuși – o carte mărturie pentru viitor!

Realizată cu multă trudă și devoțiune de un colectiv ce înregistrează 20 de autori, în coordonarea profesorului Ion Fercu, cartea prezintă orașul Buhuși în istoria devenirii sale istorice, economice, culturale, demografice, sportive etc. Martori la această faptă de laudă au fost fețe bisericești, măicuțe de la Mănăstirea Ciolpani, autorități locale și județene, redactori de reviste, profesori universitari, scriitori, un numeros public. Menționăm, în acest sens, participarea de excepție a domnilor: Vasile Zaharia, primarul orașului Buhuși, Geo Popa, secretar de stat în Ministerul Culturii, Vasile Busuioc, consilier la Administrația Prezidențială, Sorin Brașoveanu, președinte al Consiliului Județean Bacău, prof. univ. dr. Neculai Lupu, rectorul Universității „George Bacovia”, Dumitru Brăneanu, președintele filialei Bacău a USR ș.a., cu toții elogiind apariția acestui volum monumental, atotcuprinzător, bine gândit și bogat ilustrat.

Cei 20 de autori care au trudit, cu drag, mulți ani, la elaborarea lui, au dăruit acest volum impresionant, nu numai buhușenilor dar și celor interesați și doritori de a descoperi destine ale unor oameni și locuri mai puțin cunoscute, dar cu aura lor de inedit!

Toți venim pe lume cu un rost! Un rost pe care, dacă ni-l asumăm, împlinirea lui înseamnă, în primul rând, lupta cu tine însuși dar și cu obstacolele inerente, ce-ți apar în cale.

Cu foarte puțin timp în urmă, am participat la acest eveniment unic în viața unei comunități. A fost ca un strigăt de bucurie, ca atunci când după o lungă așteptare vine pe lume copilul mult dorit! Așa a fost să fie momentul acesta unic în viața urbei când a fost prezentată public o carte, care de aici înainte se numește, *Monografia orașului Buhuși!* Cartea este rodul muncii unui colectiv de profesioniști, coordonat de un inimos om al locului, profesorul și scriitorul Ion Fercu. O carte scrisă cu multă trudă și știință și care, după aprecierea mea, fără exagerare, poate fi numită CARTEA DE

În 29 iunie 2018, de ziua Sfinților Apostoli Petru și Pavel, la Casa de Cultură din Buhuși, a avut loc un eveniment îndelung așteptat de locuitorii acestei urbe, și anume, lansarea cărții-document: *Monografia orașului Buhuși*.

AUR a orașului Buhuși! O scriere cuprinzătoare, de referință, despre istoria și oamenii lui, în care și sportul are un loc de cinste datorită contribuției profesorului Crisostom Dantz.

O carte-mărturie pentru viitor, despre micul oraș de provincie dar cu mare faimă – BUHUȘI!

Cartea, în cuprinsul ei, acoperă aproape toate aspectele ce țin de personalitatea orașului, de existența, istoria și viața lui! Fiind serios documentată, monografia cuprinde aspecte legate de poziția sa geografică, de istoria ei milenară și atestările care dovedesc prezența oamenilor pe aceste meleaguri, cu mii de ani în urmă, despre evoluția localității până la devenirea ei de astăzi și despre oamenii care și-au legat destinul de acest mic oraș.

Fiecare capitol aduce informații inedite, atestate de documente și mărturii ale oamenilor locului și ale unor personalități, ai căror pași au trecut pe aici.

Din primul capitol aflăm că Buhușul este așezat în partea central – estică a țării, în regiunea istorică Moldova, în depresiunea Cracău-Bistrița, pe malul stâng al râului Bistrița și pe culmile deluroase subcarpatice.

Acest relief îi conferă un specific aparte, împărțind orașul în două: „orașul de sus” – unde se află centrul localității și „orașul de jos” pe unde trece șoseaua principală care îl leagă de localitățile Bacău și Piatra Neamț. Este acea parte a localității unde se afla și Fabrica de postav „Textila”, mândria orașului. Din capitolul „Scurtă istorie despre oameni, fapte și

de Ioana Grosaru

foto: buhusi.net

foto: buhusi.net

foto: buhusi.net

Geo Popa, secretar de stat în Ministerul Culturii și identității naționale și Vasile Zaharia, primarul orașului

locuri” aflăm informații inedite despre boierii Buhuș, care au dat și numele orașului. Despre ascensiunea și stingerea în timp a acestui important neam de boieri dregători, despre întâmplări și evenimente la care au luat parte, despre oameni și personaje istorice însemnate pentru țară, nu numai pentru aceste locuri, precum: Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Vasile Lupu, Gheorghe Ghica ș.a.

Oameni credincioși, viața religioasă a buhușenilor a fost leagată strâns de bisericile și mănăstirile construite pe parcursul anilor, începând cu anul 1695, când într-o primă atestare documentară este menționată Mănăstirea Runc.

Din capitolul „Religie, credință, biserici” aflăm că, și în trista perioadă a regimului comunist, ca și după anul 1989, a existat o grijă deosebită pentru viața spirituală a localnicilor dar și pentru îngrijirea lăcașelor de cult: bisericile „Sfântul Nicolae”, „Sfânta Înviere”, „Sfinții Trei Ierarhi”, „Sfântul Gheorghe” din Orbic, „Schimbarea la Față”, Biserica Romano-Catolică „Înălțarea Sfintei Cruci”, precum și mănăstirile Runc și Ciolpani. Îngăduința buhușenilor a făcut posibilă și apariția altor confesiuni și biserici ca: Biserica Penticostală

„Betel” sau casele de rugăciune - Adventiștii de ziua a șaptea sau Martorii lui Iehova.

Încă din anul 1935, Comunitatea germană, de confesiune evanghelică, a avut propria-i biserică: „Schimbarea la față”. Monografia consemnează date importante despre această comunitate, destul de numeroasă și cu un rol însemnat în activitatea și dezvoltarea Fabricii de postav. Ei îi este dedicat un capitol foarte bine documentat, din care aflăm și despre existența unui număr mic de angajați italieni (doar patru). Având în vedere însă, că printre cetățenii de alte naționalități (în documentele prezentate sunt identificați și austrieci) se prea poate ca numărul acestora să fie puțin mai mare, având în vedere că Italia de Nord a făcut parte, până în anul 1876, din Imperiul Austriac.

Monografia dedică capitole însemnate și comunității de evrei și romei: comunități care și-au pus amprenta și „și-au legat destinele de istoria localității încă de la apariția pe hartă a Târgului Buhuși” (Monografia orașului Buhuși).

Din capitolul „Evreii” aflăm de existența celor 5 lăcașuri de cult, de cele 4 case de rugăciune, de sinagogile existente în oraș la vremea când comunitatea era una dintre cele mai numeroase și importante chiar și din țară. În acest capitol ne sunt prezentate câteva tradiții, practici religioase și cutume ale acestei comunități, de neuitat pentru memoria orașului!

În capitolul „Țigani”, una dintre cele mai mari și mai vechi etnii din zonă, este prezentată, în detaliu, structura ei, categoriile în care este scindată, cu organizarea și tradițiile ei de viață etc.

Bogat ilustrată, monografia este în același timp și un album, numeroasele fotografii pe care le conține îți plimbă imaginația înapoi în timp, stârnind nostalgia tuturor acelor care cunosc orașul sau l-au cunoscut. În același timp, facilitează informarea celor care nu l-au vizitat niciodată și stârnește curiozitatea de a fi vizitat!

Oameni cu faptele și realizările lor, cu întreaga lor viață socială, cetățeni care prin naștere sau prin adopție au devenit fii ai orașului și care, prin fapte, prin profesie sau activitate, au contribuit la renumele acestei localități.

Toate aceste aspecte bine argumentate sunt consemnate în paginile acestei cărți care ar trebui să stea la loc de cinste pe rafturile oricărei biblioteci publice și a fiecărui buhușean.

Și am lăsat la urmă paginile dedicate activității sportive, care a înscris un capitol aparte în istoria acestui mic oraș de provincie și care, pe lângă renumele datorat Fabricii de postav „Textila” și a renumitei curți a rabinului (faimosul Rabin din Buhuși), a contribuit, prin rezultatele de excepție ale echipelor de handbal, la sporirea faimei lui.

Sunt pagini conținând informații bogate, susținute de fotografii, care surprind toate disciplinele care s-au practicat în Cluburile orașului sau ale Fabricii, de la fotbal, handbal de fete și băieți și până la box.

Buhușiul a fost și un oraș al cartierelor Fabricii, zise colonii - unde trăiau în bună înțelegere cu românii: evrei, nemți, armeni, maghiari, austrieci, italieni și romei. Aceasta este povestea unui oraș numit BUHUȘI, a cărui glorie a fost strâns legată de destinul Fabricii, care l-a și dominat!

Volumul **Măria Sa Actorul - Exerciții de admirație**, dedicat teatrului românesc, își continuă drumul către public

După lansarea sa la Târgul de carte Gaudeamus, și, apoi, în alte spații culturale, volumul *Măria Sa Actorul - Exerciții de admirație* de Eugen Comarnescu își continuă drumul către public, ajungând acum, și acolo unde îi era locul, adică într-un teatru, și nu în unul oricare ci, prin bunăvoința managerilor lui, la Teatrul Metropolis, o instituție considerată ca „un spațiu al artelor, al întâlnirilor, un spațiu al artiștilor de toate vârstele, o punte între generații, care prezintă cea mai variată ofertă de spectacole din București. De la texte de profunzime, până la musical și concerte live, unde simțurile se bucură de acuitatea sunetului surround”. Iar de data aceasta, a găzduit prezentarea unui volum extrem de important, care evocă nume mari ale teatrului românesc și momente de grație ale artei scenice contemporane, după cum aprecia doamna consilier a teatrului, în cuvântul său introductiv. Au intervenit, în continuare, la această întâlnire de suflet, dl. Deputat Andi Gabriel Grosaru, Gabriela Tarabega Comarnescu, alcătuitoarea ediției de față, Ioana Grosaru, Președinta Asociației Italienilor din România - RO.AS.IT., care și-a asumat editarea acestui volum în care sunt elogiare și reprezentațiile puse în scenă pe texte ale dramaturgilor italieni (cu versiunea lor în limba italiană), precum și Maria Berza, membră a Uniunii Scriitorilor din România, a cărei intervenție o publicăm mai jos. În numerele viitoare ale revistei *Siamo di nuovo insieme*, vom publica și alte texte critice ale altor autori, pe aceeași temă. (G.T.)

Eugen Comarnescu, **Măria Sa Actorul - Exerciții de admirație,** sau **Arta Clipei**

Mă aflu aici cu bucurie și tristețe, cu tristețe că teatrul românesc și noi, cei care îl prețuim, l-am pierdut pe Eugen Comarnescu, cu bucurie că suntem împreună la lansarea acestei cărți, care ilustrează foarte bine viața sa dedicată scenei și consemnării celor mai memorabile evenimente teatrale din România. Acestea, ce se circumscriu, în general, teatrelor bucureștene, au întâietate în atenția cronicarului, urmate de ceea ce puțini colegi de breaslă au făcut-o, și anume o adevărată istorie a teatrului radiofonic și de televiziune din acei ani.

de Maria Berza

Membri ai RO.AS.IT. prezenți la lansarea cărții - soții Radu și Antonia Grechi

L-am cunoscut pe Eugen Comarnescu în trei ipostaze diferite, care s-au succedat în timp.

1. Acum mulți ani, de fiecare dată când mergeam la teatru, întâlneam în foaier un tânăr ce își croia drum printre persoanele care soseau pe rând, cu un mers ușor aplecat și căuta printre acestea pe cineva cu care ar fi dorit să stea de vorbă. L-am văzut astfel în diverse teatre, precum: Bulandra, Municipal, Odeon, Național, unde mă aflam și eu atunci, mânată de aceeași bucurie a spectacolului.

2. A doua ipostază a fost când îi citeam cronicile teatrale și portretele de actori, întotdeauna vii, interesante și pertinente, scrise într-o limbă română elegantă, foarte bogată și nuanțată. Acest lucru se poate constata de îndată ce citești această carte. De multe ori un autor de cronici sau de articole săptămânale se repetă. De data aceasta, în cele câteva sute de pagini concentrate, vezi bogăția și diversitatea limbii folosite de Eugen Comarnescu, vezi cultura profundă și mai ales dragostea lui față de teatru, actori și dramaturgi.

APRILIE • IUNIE

Foto: Vasile Pop

3. A treia ipostază a fost când l-am cunoscut pe Eugen Comarnescu, grație soției sale, prietena Gabriela Tarabega Comarnescu și astfel toate cele trei imagini s-au reunit; am întâlnit un om delicat, pasionat, care și-a dedicat într-adevăr viața teatrului. Este foarte sugestiv titlul pe care a hotărât să îl dea cărții soția lui, cea care a și alcătuit întregul volum, este titlul uneia dintre cronicile de teatru, anume aceea a piesei lui Michael Elkin, „Alex și Morris”, care s-a jucat la Teatrul Mic în anul 2004. Descoperim de ce se numește cronica „Măria Sa Actorul”: dintr-o piesă ușoară, care nu avea profunzime, doi mari actori, Ștefan Iordache și Mitică Popescu, au făcut un rol atât de extraordinar, încât toată admirația și recunoștința autorului s-au îndreptat asupra lor; de aici provine și titlul, un omagiu adus artei actricești în general. Iată cum definește Eugen Comarnescu jocul celor doi, care se aplică în general marilor actori: „arta desăvârșită a Măriei Sale Actorul – nu a simplului rostitor de replici, ci a celui asupra căruia și-a pus amprenta însuși Dumnezeu, hărăzindu-l să pătrundă pe nesimțite în sufletele spectatorilor, să-i facă părtași la destinul personajelor întruchipate”.

A scris foarte mult Eugen Comarnescu. Ceea ce s-a adunat în acest volum se datorează dragostei, voinței și tenacității doamnei Gabriela Tarabega Comarnescu și a lui Dan Comarnescu, fiul său, care au muncit enorm, ani de zile. Eugen Comarnescu credea despre sine că se afla în slujba efemerului, scriind articole de critică teatrală, spectacolele însele constituind la rândul lor un efemer al vieții culturale. Nu s-a gândit niciodată să aibă grijă de posteritatea acestor articole și prin urmare a fost nevoie de o muncă migăloasă, de artizan, de răsfoire a tuturor publicațiilor cotidiene sau culturale care păstrau cronicile sale.

Eugen Comarnescu era un om și un scriitor prin esență politicos, iar politețea lui înăscută se regăsește în toate articolele pe care le-a scris. Spectacolele pe care le-a iubit cu adevărat s-au bucurat, pe merit, de adevărate ode din partea lui, ceea ce nu l-a împiedicat să noteze însă eșecurile sau minusurile mediocre.

A fost un autor de cronici de spectacole, dar și un excelent portretist de actori și regizori (remarcabile, de pildă, acelea ale lui Vraca, Vasiliu-Birlic, Beligan, Marin Moraru, Carmen Stănescu, Virgil Ogășanu, Tocilescu, Cătălina Buzoianu, Fotino), iar aproape fiecare rând mărturisește cultura sa solidă, eleganța limbii, cuviința și respectul, dar și ironia, atunci când era cazul. Cu totul remarcabile sunt și numeroase cronici de teatru, din care cităm doar câteva: „Numele trandafirului”, „Mantaua”, „Rinocerii”, „Nebunia regelui George”.

Interesante sunt și cele două studii bilingve româno-italiene, despre puterea de seducție a actorului sau actori ca măști multiplicare ale teatrului.

„O viață dăruită teatrului” a devenit în cursul vremurilor o sintagmă ce a definit generații de actori sau regizori celebri. Iată că această formulă de recunoaștere și recunoștință vine să definească acum anii mulți, stăruitori și competenți dăruți de Eugen Comarnescu teatrului din România, iar arta clipei, grația, tumultul, care nu pot scăpa de efemer, ce caracterizează spectacolul de teatru, sunt zidite temeinic și constituie o adevărată școală a scrierii de cronici și o istorie a teatrului din România.

Il Canaletto, un grande pittore italiano, a 250 anni dalla morte

I quadri del Canaletto, oltre a unire nella rappresentazione topografica architettura e natura, esprimono una notevole resa atmosferica, con la scelta di precise condizioni di luce per ogni particolare momento della giornata. Insistendo sul valore matematico della prospettiva. L'artista, per dipingere le sue opere, si avvaleva talvolta della camera ottica. Questo era uno strumento, già conosciuto da tempo, con il quale, specialmente i pittori vedutisti e i ritrattisti, proiettavano attraverso una lente l'immagine sul fondo di una scatola priva di luce, e sul quale era predisposto un

Tablourile lui Canaletto, în afară de faptul că au unificat, în reprezentarea topografică, arhitectura și natura, exprimă o percepție impresionantă a atmosferei, prin alegerea unei luminozități precise pentru fiecare moment al zilei, insistând asupra valorii matematice a perspectivei. Artistul, pentru a-și picta operele, folosea uneori o așa numită cutie optică. Această cutie optică era un instrument cunoscut deja de ceva vreme, prin care, mai ales pictorii veduțiști și portretiști, proiectau imaginea printr-o lentilă ce se afla într-o cutie fără lumină, și pe care era

di Antonio Rizzo
traducere de
Mariana Voicu

foglio, o la tela stessa, che permetteva di ricopiare l'immagine che poi sarebbe stata riportata su tela.

Il procedimento del Canaletto, tuttavia, non si limita mai a un'operazione di banale imitazione, ma si articolava in una serie complessa di fasi grafiche preparatorie, effettuate da diversi punti di vista, e infine assemblate su tela con un consapevole procedimento di distorsione e amplificazione prospettica, che dà come risultato, oltre a una descrizione esatta delle inquadrature, gli incanti naturali e monumentali della Venezia settecentesca. Canaletto ama riprodurre anche la Venezia del tutto estranea agli apparati delle cerimonie ufficiali, colta nei suoi traffici minuti, nei luoghi del suo vivere quotidiano.

Giovanni Antonio Canal, meglio conosciuto come **il Canaletto** (Venezia, ottobre 1697 - aprile 1768), è stato un pittore e incisore italiano, appartenente alla grande scuola sei-settecentesca dei vedutisti, scuola che tanta influenza avrà nella storia dell'arte occidentale. Il soprannome di Canaletto sembra gli sia stato attribuito dai suoi contemporanei per distinguerlo dal padre, Cesare Canal, esperto pittore di scenografie per il teatro. In questo laboratorio il Canaletto avrà le sue prime esperienze artistiche, assorbendo l'influenza e il fascino sprigionato dai fondali scenici, con il loro ampio respiro e il gusto delle prospettive atte a creare effetti di meraviglia negli spettatori. Nel laboratorio del padre il Canaletto, insieme con i suoi fratelli Bernardo e Cristoforo, allestirà scenografie anche per Antonio Vivaldi e Alessandro Scarlatti, insigni musicisti a loro contemporanei.

Giovanni Antonio Canal, cunoscut mai bine cu numele de **Canaletto** (Veneția, octombrie 1697 - aprilie 1768), a fost un pictor și gravor italian, care aparținea importantei școli vedutiste din secolele XVII-XVIII, școală care va avea o mare influență în istoria artelor occidentale. Se pare că porecla de Canaletto i-ar fi fost atribuită de contemporanii săi, pentru a-l distinge de tatăl său, Cesare Canal, pictor expert în scenografii pentru teatru. În atelierul tatălui Canaletto va avea primele sale experiențe artistice, însușindu-și influența și fascinația emanată de fundalurile scenice, cu amplexarea și stilul perspectivelor realizate pentru crearea unor efecte uimitoare pentru spectatori. În atelierul tatălui, Canaletto, împreună cu frații săi Bernardo și Cristoforo, va pregăti scenografii chiar și pentru muzicienii iluștri contemporani lor, Antonio Vivaldi și Alessandro Scarlatti.

foto: wikipedia.org

Canaletto, *Il ritorno del Bucintoro*, 1735

Canaletto, *Întoarcerea corabiei Bucintoro*, 1735

Non c'è nobile o gentiluomo europeo impegnato nel Grand Tour – il viaggio in Italia che tra fine 1600 e per tutto il 1700 era quasi un obbligo sociale per ogni benestante fare almeno una volta – che non acquisti almeno una riproduzione a stampa – se non può permettersi l'opera originale – delle opere dell'artista. È questa la ragione per cui gran parte della produzione di Canaletto è all'estero, conservata in prestigiose collezioni private o nei grandi musei. Infatti è il console inglese a Venezia Joseph Smith, grande estimatore e amico del pittore, che lancia l'artista sul mercato internazionale, soprattutto su quello londinese, spingendolo a soggiornare a Londra per due lunghi periodi, dal 1746 al 1750, e poi dal 1751 al 1754. Di questi soggiorni inglesi restano una cinquantina di **grandi vedute**.

I quadri del Canaletto, in sintesi, ottengono dunque straordinari risultati artistici attraverso precisi elementi fondamentali: la suggestione delle prospettive; le vedute che ci mostrano come Venezia sia rimasta quella che è – ma soprattutto quella che non è oggi – quindi vedute che sono vera e propria documentazione storica. Da ammirare anche la luce che emana da questi dipinti e, infine, le famose „figurine” che animano i dipinti stessi, ossia la folla di personaggi che si addensano nelle vedute, e che ci trasmettono anche la documentazione dei costumi del tempo.

Ancora una cosa lascia dietro di sé Canaletto: una Scuola, che amplifica l'opera di questo grande

așezată o coală sau chiar pânză pentru pictură, care permitea copierea imaginii, imagine care, după aceea, era transpusă pe pânză.

Cu toate acestea, procedeul lui Canaletto nu se limitează la acțiunea banală de imitație, ci se structurează pe o serie de etape grafice pregătitoare complexe, realizate din diverse puncte de vedere și asamblate în final pe pânză, printr-o procedură conștientă de modificare și de amplificare a perspectivei, care avea ca rezultat, dincolo de reprezentarea exactă a încadrărilor, minunățiile naturale și monumentale ale Veneției secolului al XVIII-lea. Canaletto adoră să reproducă și Veneția necunoscută total scenografiilor ceremoniilor oficiale, surprinzându-i pe micii neguțători, în locuri obișnuite ale vieții lor cotidiane.

Nu exista vreun nobil sau gentilom european angajat în Grand Tour – călătorie în Italia care, între sfârșitul secolului al XVII-lea și în întreg secolul al XVIII-lea, era aproape o obligație socială, pentru orice om înstărit, să o facă măcar o dată în viață – care să nu cumpere măcar o gravură, dacă nu-și putea permite să cumpere o lucrare originală din operele artistului. Acesta este motivul pentru care o mare parte a lucrărilor lui Canaletto se găsește în străinătate, lucrări care sunt păstrate în colecții private prestigioase sau în marile muzee. În realitate, consulul englez la Veneția, Joseph Smith, mare admirator și prieten al pictorului, este cel care îl lansează pe artist pe piața internațională, mai ales pe cea londoneză,

maestro. I suoi successori furono gli altrettanto famosi, e contemporanei, **Pietro Longhi** (1701-1785), **Francesco Guardi** (1712-1793), e **Bernardo Bellotto** (1721-1780). Anche nei loro quadri, e grazie alla loro eredità artistica, possiamo immergerci nel sogno di ammirare una Venezia del passato, una Venezia che desidereremmo ci fosse ancora. Già ben prima del tempo del Canaletto la Serenissima Repubblica aveva imboccato la strada della sua decadenza. Splendente e nobile lo era ancora, ma potente non lo era più; la sua potenza era stata costruita nei secoli con il dominio mili-

Foto: venezia today.it

tare e commerciale di mezzo Mediterraneo. Con l'apertura delle rotte oceaniche da parte soprattutto dell'Inghilterra e dell'Olanda, Venezia era andata via via trasformandosi soltanto in una città del bel vivere. Nel Seicento, e a seguire nel secolo successivo, era diventata una specie di Las Vegas, di Broadway, con teatri, bische, caffè, concerti; il Carnevale durava quattro mesi, non perchè i veneziani fossero festaioli: i ricchi stranieri avevano il permesso di girare mascherati, spassandosela in incognito, così erano invogliati a soggiornarvi spendendo il più possibile. E mentre Venezia decadeva nel fasto e nel divertimento, andava perdendosi la sua vocazione diplomatica e commerciale che l'avevano resa egemone soprattutto come „porta d'Oriente”.

Una decadenza che purtroppo continua ancora oggi, in una città devastata da un turismo eccessivo e distratto, quando non addirittura offensivo; violentata nella sua protezione dal passaggio – sempre a beneficio turistico – delle mostruose e grandi navi da crociera; triste contrasto, quando nel Canal Grande sfilava al massimo il Bucintoro, la nave del Doge, durante la solenne cerimonia dello Sposalizio di Venezia col mare, nel giorno dell'Ascensione.

Purtroppo, la luminosa Venezia di questi grandi maestri non esiste più. Ci restano i quadri del Canaletto e dei suoi seguaci, come documentazione, memoria, monito per chi oggi non si cura di proteggere Venezia, una città unica al mondo.

determinându-l să locuiască la Londra pentru două lungi perioade de timp, din anul 1746 până în anul 1750, şi, după aceea, din anul 1751 până în anul 1754. Din aceste perioade trăite în Anglia rămân cincizeci de peisaje importante.

Pe scurt, tablourile lui Canaletto, dobândesc, deci, două rezultate artistice extraordinare, prin elemente fundamentale precise: imaginea sugestivă a perspectivelor; imagini care ne arată cum a rămas Veneția așa cum este, dar mai ales așa cum nu mai este astăzi, deci, imagini care reprezintă o adevărată documentație istorică. Este de admirat și lumina care emană din aceste tablouri și, în cele din urmă, vestitele „figurine” care animă picturile, mai precis mulțimea de personaje care apar în picturi și care ne transmit dovezi referitoare la obiceiurile vremii.

Canaletto mai lasă în urma sa ceva: o Școală, care amplifică opera acestui mare maestru. Succesorii lui contemporani au fost la fel de celebri și ne referim la **Pietro Longhi** (1701-1785), **Francesco Guardi** (1712-1793) și **Bernardo Bellotto** (1721-1780). Și în tablourile lor, mulțumită eredității lor artistice, putem să ne cufundăm în visul de a admira o Veneție din trecut, o Veneție care am dori să existe și astăzi. Încă înainte de vremea lui Canaletto, Republica Veneția intrase deja pe drumul spre decadență. Era încă nobilă și strălucitoare, dar nu mai era puternică; forța ei fusese construită în secole, prin dominație militară și comercială, practic în toată Marea Mediterană. Odată cu deschiderea unor trasee comerciale oceanice, în special cele ale Angliei și Olandei, Veneția s-a transformat treptat doar într-un oraș cu trai bun. În secolul al XVII-lea, și în continuare în secolul următor, devenise un fel de Las Vegas, de Broadway, cu teatre, tripouri, cafenele, concerte; Carnavalul dura patru luni, nu pentru că venețienii ar fi fost petrecăreți; străinii bogați aveau permisiunea de a umbla mascați, distrându-se incognito, prinseseră gustul să trăiască cheltuind cât mai mult posibil. Și în timp ce Veneția decădea cu fast și distracție, se pierdea vocația diplomatică și comercială datorită căreia era vestită, ca fiind „poarta către Orient”.

Din păcate, această decadență continuă și astăzi, într-un oraș devastat de un turism excesiv și indiferent, dacă nu chiar supărător; orașul este agresat în ceea ce privește protecția traficului, tot în beneficiul turistic, de nave de croazieră monstruos de mari; un contrast trist față de vremurile în care pe Canal Grande defila doar Bucintoro, corabia Dogelui, când avea loc ceremonia de căsătorie a Veneției cu marea, în ziua Înălțării.

Tot din păcate, Venezia luminoasă a acestor mari maeștri nu mai există. Ne rămân doar tablourile lui Canaletto și a urmașilor săi, ca dovadă, ca amintire și ca dojană pentru cei care astăzi nu au grijă să protejeze Veneția, oraș unic în lume.

L'attuale scempio di Venezia: una grande nave in uscita dal Canale della Giudecca e molto vicina a piazza San Marco.

Distrugerea actuală a Veneției: o navă mare în timp ce iese din Canale della Giudecca și care este foarte aproape de piața San Marco.

Canaletto, un mare pictor italian, la 250 de ani de la moarte

APRILIE • IUNIE

Avantgardiste un jour, avantgardiste toujours!

a consemnat

Adrian Irvin Rozei

fotografiile autorului

Insăși varietatea denumirilor mai jos menționate indică în mod clar caracterul internațional al acestei mișcări. Aș îndrăzni să zic chiar că nu există țară în Europa care să nu fi fost atinsă, la un grad mai mult sau mai puțin avansat, de această „modă”. Care a făcut ravagii nu numai în Europa, pentru că putem întâlni consecințele acestei „boli”

Jugendstil, Modern Style, Glasgow Style, Secession, Nieuwe Kunst, Stile Liberty, Ecole de Nancy, Modernisme – sunt denumirile naționale ale unui curent artistic eminent european de la începutul secolului XX pe care din motive de simplificare îl voi numi: Art Nouveau.

Jugendstil, Modern Style, Glasgow Style, Secession, Nieuwe Kunst, Stile Liberty, Scuola di Nancy, Modernismo – sono definizioni nazionali di una corrente artistica specificamente europea dell'inizio del XX secolo, che per semplicità chiamerò Art Nouveau.

tot atât de bine în America de Nord, în America de Sud, în Orientul Mijlociu și, cine știe, poate și în alte regiuni unde nu le-am reperat!

Pentru că această „boală” mă urmărește încă din copilărie!

Când am părăsit România, la mijlocul anilor '60, mai mult decât orice am regretat cele două vase „Gallé”, abandonate la „Consignația” pentru o sumă ridicolă, care mi-a permis să-mi cumpăr... o pereche de pantofi! Dincolo de escrocheria organizată la nivel oficial de către autoritățile comuniste ale vremii în scopul exploatării celor ce doreau să părăsească „paradisul comunist”, această valoare ridicolă reflecta și puținul interes ce-l suscita acest stil în lumea artistică de la mijlocul secolului XX.

Ajuns în Franța, am fost uimit să constat disprețul de care se bucura acest stil, numit în derâdere „Style nouvelle”. Iar când îndrăzneam să-mi afirm gustul pentru această epocă, eram privit ca un fel de dinozaur al artei! Pe atunci trebuia să te pamezi în fața betonului gol, a mobilei din sârmă și formica, a arhitecturii «corbusierești», de o tristețe fără limite.

La varietatea dei nomi di cui sopra indica chiaramente il carattere internazionale di questo movimento. Oserei dire anche che non esiste un paese in Europa che non sia stato raggiunto, in misura più o meno avanzata, da questa «moda». La quale ha fatto strage non solo in Europa, perché incontriamo le conseguenze di questa «malattia» anche in Nord America, in Sud America, in Medio Oriente e, chissà, forse in altre regioni in cui non l'ho trovata!

Perché questa «malattia» segue sin dall'infanzia!

Quando ho lasciato la Romania a metà degli anni '60, più di tutto mi è dispiaciuto per i due vasi «Gallé», abbandonati alla «Consignazia» (il mercatino delle cose usate n.d.t.) per un importo ridicolo, che mi ha permesso di comprarmi... un paio di scarpe! Al di là dell'estorsione ufficiale organizzata dalle autorità comuniste del tempo per sfruttare chi voleva lasciare il «paradiso comunista», questo ridicolo valore riflette il così poco interesse che suscitava nel mondo dell'arte questo stile di metà del XX secolo.

Arrivato in Francia, fui sorpreso nel notare il disprezzo che godeva questo stile, chiamato «Style nouvelle». E quando osavo affermare il mio gusto per quest'epoca, ero guardato come una sorta di dinosauro d'arte! Allora dovevi rimanere basito davanti a del cemento vuoto, a un mobile fatto di fil di ferro e formica, a un'architettura «corbusierista», un'infinita tristezza.

Solo che il tempo passa e le mode scompaiono!

Ed è così che da circa due decenni, lo stile Art Nouveau sta tornando di moda! Con gli effetti „alti e bassi” così caratteristici dei nostri tempi!

Ogni vaso di fiori, qualsiasi soprammobile «Art Nouveau», che negli anni '70 avevo comprato con 10 franchi, viene oggi venduto per centinaia di euro e, inoltre, non puoi nemmeno essere sicuro che non ti stiano rifilando un falso! Perché, di fronte all'inflazione dei prezzi di vendita, ci sono un sacco di persone specializzate nella realizzazione di oggetti «tipo Gallé», «tipo Lalique» e così via.

Forse proprio per questo, quando ho scoperto, alcuni anni fa, l'esistenza di un'organizzazione

Numai că timpul trece și modelele dispar!

Așa se face că, de vreo două decenii, stilul „Art Nouveau” revine la modă! Cu urmările „susului și josului” atât de caracteristice vremurilor noastre!

Orice vas de flori, orice bibelou, „Art Nouveau” pe care în anii ‘70 îl cumpărai cu 10 franci, este vândut azi cu sute de euro și, în plus, nici nu poți fi sigur că nu ți se propune un fals! Pentru că, în fața inflației prețurilor de vânzare, nenumărați sunt cei ce s-au specializat în fabricarea obiectelor denumite „tip Gallé”, „tip Lalique” etc.

Poate că și din această cauză, când am descoperit, acum câțiva ani, existența unei organizații numite *Reseau Art Nouveau Network* am fost extrem de bucuros.

În 1999, urmărind ideea promovată de „Brussels Region Department of Historic Sites and Monuments”, „un grup numeros de instituții din diferite orașe europene posesoare ale unei bogate moșteniri «Art Nouveau» – de la Helsinki la Barcelona și de la Glasgow la Budapesta – au decis să se regroupeze în scopul formării unei rețele de cooperare europeană. Cercetarea, conservarea și prezentarea lor adecvată, sunt obiectivele majore ale ambițiosului program pe care *Reseau Art Nouveau Network* și-l propune să-l realizeze în anii viitori”.

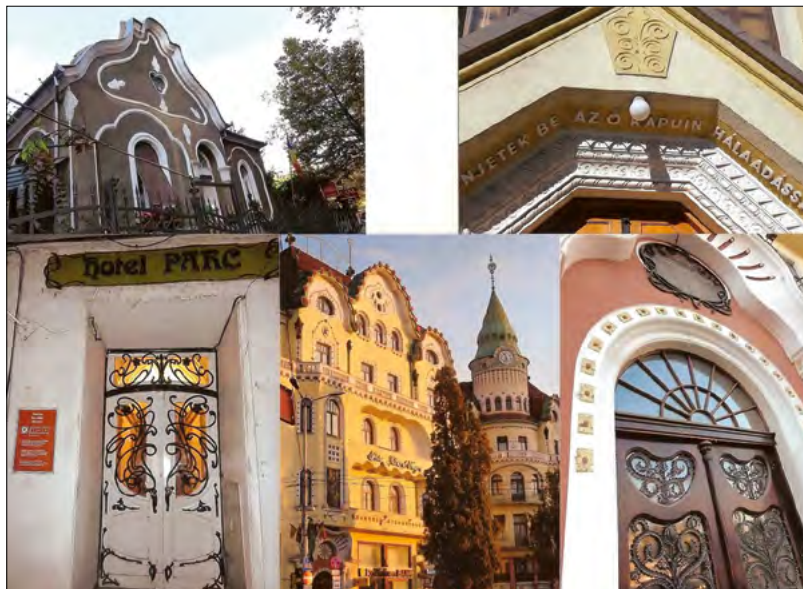
Și mai bucuros am fost când am constatat că Oradea, oraș din România „cher à mon cœur”, a fost integrat, în anul 2013, în această rețea internațională. Oradea se bucură de o mulțime de construcții, galerii, monumente, opere de artă, decorații... reprezentative pentru stilul pe care noi îl numim „Secesiunea ardelenască”, altă denumire pentru același „Art Nouveau” internațional. Și apropierea orașelor Budapesta și Viena, nu este deloc străină admirației, uneori chiar excesive, pentru acest stil, la Oradea. Însă tocmai aceste excese au produs operele cele mai surprinzătoare, care astăzi trebuie privite cu o oarecare detașare și, aș îndrăzni să spun, uneori chiar și cu îngăduință, pentru aspectele lor cele mai nebune.

Am studiat cu atenție lista celor 21 orașe sau regiuni, nu numai europene dar și de la Havana sau Melilla (Africa), ce fac parte din asociație. Am descoperit astfel locuri interesante pe care nu le cunoșteam. Am fost însă uimit de absența unor orașe (Milano, Târgu Mureș...) care mi se par demne de a sta cot la cot cu Nancy, Bruxelles sau Budapesta, pe această listă.

Însă, din acel moment, am început să caut, în mod sistematic, cu ocazia voiajelor mele, această „specialitate”, deseori ocultată de ghidurile turistice. Este straniu să constăți că cea mai mică bucățică de zid antic sau medieval, uneori fără cel mai elementar aspect artistic, este menționată în ghidurile turistice clasice. Ca să nu mai vorbesc de miile de metri pătrați de picturi religioase, cu subiecte deseori obscure pentru amatorul de artă

chiamata *Reseau Art Nouveau Network*, ne ero molto felice.

Nel 1999, seguendo l’idea promossa dalla «Brussels Region Department of Historic Sites and Monuments» «un folto gruppo di istituzioni di diverse città europee in possesso di una ricca eredità „Art Nouveau” - da Helsinki a Barcellona a Glasgow a Budapest - hanno deciso di raggrupparsi per formare una rete di cooperazione europea. La ricerca, la conservazione e la loro

giusta presentazione, sono gli obiettivi principali dell’ambizioso programma che la rete *Reseau Art Nouveau Network* si propone di realizzare negli anni a venire».

E sono stato ancor più contento di sapere che Oradea, una città in Romania, «cher à mon cœur», è stata integrata nel 2013 in questa rete internazionale. Oradea gode di molti edifici, gallerie, monumenti, opere d’arte, decorazioni rappresentativi dello stile che chiamiamo «Secessione Transilvana», un altro nome per la stessa «Art Nouveau» internazionale. Anche la vicinanza con le città di Budapest e Vienna non è affatto estranea all’ammirazione, a volte anche eccessiva, per questo stile a Oradea. Ma proprio questi eccessi hanno prodotto le opere più sorprendenti, che oggi devono essere viste con un certo distacco e, oserei dire, a volte anche con indulgenza, per i loro aspetti più folli.

Ho studiato attentamente l’elenco di queste 21 città o regioni, non solo europee ma anche l’Avana o Melilla (Africa), che fanno parte dell’associazione. Così ho scoperto posti interessanti che non conoscevo. Ma mi ha colpito l’assenza di alcune città (Milano, Târgu Mureș...) che sembrano degne di sedere a fianco di Nancy, Bruxelles e Budapest su questa lista.

Ma, da quel momento in poi, ho iniziato sistematicamente, nei miei viaggi, a cercare questa «specialità», spesso oscurata nelle guide turistiche. È strano notare che il più piccolo pezzo di muro antico o medievale, a volte senza

„Liberty” la Oradea...

«Liberty» a Oradea...

de azi, sau sălile interminabile cu armuri care sunt recomandate călduros de aceste ghiduri. Aș numi acest procedeu „Guide Michelin”, prin antiteză cu metoda „Guide du routard”, care semnaleză, uneori cu reacții acide, aspectele artistice mai noi, fie ele de modă, de ambianță sau chiar societale.

Însă astăzi, mulțumită Internetului, poți găsi chiar și un ac într-un car cu fân! Ajunge să știi să pui întrebarea în mod adecvat și să ai răbdare până ce defilează toate propunerile comerciale ce se bagă în față!

Printre ultimele „găselse” în acest domeniu, se numără și cartierul „Art Nouveau” din Torino. Desigur că acolo e numit „Liberty Torinese”, à l’italienne!

Mai bine de 150 de edificii ce se pot reclama din acest stil, justifică porecla acordată orașului piemontez: „Capitala Liberty a Italiei”.

Acest fenomen artistico-arhitectural corespunde dezvoltării explozive a orașului la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX. Privat de titlul de capitală a tânărului regat începând din deceniul al șaptelea al secolului XIX, Torino profită de industrializarea masivă și se lasă sedus de influențele artistice europene. Mai puțin marcat de o structură medievală decât Roma,

Veneția sau Florența, ajutat și de o geografie ușor constructibilă, orașul își poate permite toate fanteziile arhitecturale moderne, care desigur că au atras artiști de geniu, deveniți astfel referințe ale acestui stil. Chiar dacă Raimondo D’Aronco sau torinezul Pietro Fenoglio nu au atins faima internațională a unui Guimard sau Horta, realizările lor la Torino „merită vizita” cum nu spun majoritatea ghidurilor consultate.

Din păcate „folia artistică” a fațadelor ceramice din Milano sau excesele sculpturale întâlnite în „Cimitero Monumentale” din Genova nu pot fi regăsite pe străzile din Torino, însă zecile de edificii tributare acestui stil, care se înmulțesc în cartierele „Zona Francia”, „Zona Crocetto”, „Zona Parco del Valentino” și, bineînțeles, „Zona Centro” dau un iz „retro” extrem de agreabil unei plimbări „de arhitectură”, mai ales într-o zi de sărbătoare, când circulația automobilistică nebună se mai liniștește puțin. Iar dacă ai șansa de a te găsi acolo într-un lung week-end de primăvară, de exemplu sărbătoarea Sfântului Ioan Botezătorul, patronul

l’aspecto artistico più elementare, è menzionato nelle classiche guide turistiche. Per non parlare di migliaia di metri quadrati di dipinti religiosi, con soggetti spesso oscuri per l’odierno amatore dell’arte, o interminabili sale di armature caldamente consigliate in queste guide. Io chiamo questo processo «Guida Michelin», per antitesi dal metodo «Guida Routard», che segnala, a volte con reazioni acide, aspetti artistici più recenti, sia di moda, di ambienti o specificamente sociali.

Ma oggi, grazie a Internet, puoi persino trovare un ago in un pagliaio! Basta conoscere la domanda giusta e avere pazienza fino a quando non sfilano tutte le proposte commerciali che ti trovi davanti!

Tra gli ultimi «ritrovamenti» in questo ambito, c’è anche il quartiere «Art Nouveau» di Torino. Naturalmente si chiama «Liberty Torinese», à l’italienne!

Piu’ di 150 edifici che possono essere riportati a questo stile, giustificano il soprannome dato alla città piemontese: «Capitale italiana del Liberty».

Questo fenomeno artistico-architeturale corrisponde allo sviluppo esplosivo della città tra la fine dell’Ottocento e l’inizio del XX secolo. Privata del titolo di capitale del giovane regno a iniziare dal settimo decennio del XIX secolo, Torino approfitta della massiccia industrializzazione e si lascia sedurre dalle influenze artistiche europee. Meno marcata da una struttura medievale come Roma, Venezia o Firenze, aiutata da una geografia facilmente costruibile, la città può permettersi tutte le fantasie architettoniche moderne, il che naturalmente ha attratto artisti di genio, divenuti riferimento per questo stile. Anche se Raimondo D’Aronco o il torinese Pietro Fenoglio non hanno raggiunto la fama internazionale di un Guimard o un Horta, le loro opere a Torino «meritano la visita» come non dicono la maggior parte delle guide consultate.

Purtroppo la «folia artistica» delle facciate in ceramica di Milano o gli eccessi scultorei che si incontrano nel «Cimitero Monumentale» di Genova non si possono trovare per le strade di Torino, ma decine di edifici tributano di questo stile, che si moltiplicano nei quartieri «zona Francia», «Zona Crocetta» «zona Parco del Valentino» e, naturalmente, «Zona Centro», danno un gusto „retro” estremamente piacevole a una passeggiata «di architettura», soprattutto in un giorno festivo, quando il folle traffico automobilistico si calma un po’.

E se hai la chance di trovarti lì in un lungo week-end di primavera, come ad esempio per la festa di San Giovanni Battista, patrono di Torino, come è stato nel mio caso, le strade e i viali completamente abbandonati sembrano cadute da una cartolina di un secolo fa!

... și „Secesiunea transilvană” la Torino!

... e «Secessione della Transilvania» a Torino!

orașului Torino, cum a fost cazul meu, străzile și bulevardele complet abandonate par căzute dintr-o carte poștală de acum un secol!

Ce plăcere să caști gura, să admiri sub toate unghiurile, chiar și din mijlocul străzii, toate aceste edificii „flamboyante” care se țin de mână! Și ce bucurie te năpădește când constăți că ele sunt, în marea lor majoritate, bine întreținute, că de cele mai multe ori n-au fost masacrate de supraetajări, restructurări, modificări... nefericite și, fiind în general case particulare, sunt îngrijite și apreciate de actualii lor proprietari la justa lor valoare. De altfel, câteva rapide schimburi de cuvinte cu locuitorii cartierului, mi-au confirmat mândria lor de a locui într-o astfel de zonă.

Desigur că atâtea edificii, atâtea curente, atâtea stiluri, toate reunite sub termenul generic „Liberty”, dar a căror construcție s-a întins pe o perioadă de aproape 40 ani (1880–1920), necesită pentru a fi cunoscute mult mai mult decât o simplă plimbare într-o zi de primăvară.

Nu e aici nici locul, nici spațiul disponibil pentru un astfel de studiu. Însă nu pot rezista tentației de a releva un fenomen artistic ce mi se pare rar.

La numărul 18 al străzii Vassalli Eandi, colț cu via Principi d'Acaja, o casă cu numai un etaj și mansardă este în curs de restaurare. O placă instalată pe fațadă ne informează că „Palazzina Baravalle” a fost construită de Annibale Rigotti (1870–1968), în anul 1906. „Avantgardiste un jour, avantgardiste toujours!” – exemplul lui Annibale Rigotti.

„Erau anii de aur ai stilului „Liberty torinese”... în care izvoră cartierul botezat mai apoi Cit Turin, bogat în edificii de stil numit azi «Art Nouveau». În acest context, Palazzina Baravalle marchează istoria. Unicul exemplu la Torino de «Liberty razionalizzante», palazzina se atașează modelului vienez al școlii lui Otto Wagner. Exuberanța florală și naturalistică a realizărilor în spirit grădinăresc este aici depășită de rigorile unei partituri ortogonale ce pare a fi gândită pentru a face un contrapunct ideal elementelor decorative rare și punctuale. E o arhitectură care, prin sobrietatea ei formală, unită cu gustul pentru utilizarea detaliilor tehnico-structurale lăsate «a vista», anticipează dezvoltările arhitecturii moderne a secolului XX. În această direcție, Rigotti este considerat un precursor. El își va termina extraordinara lui carieră de arhitect, 55 ani și două războaie mondiale, după Palazzina Baravalle, proiectând împreună cu fiul său Giorgio îndrăznețul Palazzo a Vella, cu ocazia Expoziției Italia '61. Și cu acest gest simplu și aerian, pare să anticipeze încă odată viitorul. La mai bine de nouăzeci de ani, într-o Italie nouă și complet diferită de cea din 1906”.

Însă această suplețe excepțională nu este dată oricui. Chiar dacă e vorba despre un mare artist!

Che piacere stare col naso in su, ammirare da tutte le angolature, anche da in mezzo alla strada, tutti questi edifici «flamboyant» che si tengono per mano! E che gioia ti invade quando scopri che essi sono, per lo più, ben tenuti, che spesso non sono stati massacrati da sopraelevature, ristrutturazioni, cambiamenti... sfortunati e, essendo in genere abitazioni private, sono curati ed apprezzati dai loro attuali proprietari per il loro giusto valore. Inoltre, alcuni rapidi scambi di parole con i residenti del quartiere, mi hanno confermato il loro orgoglio di vivere in un tale zona.

E' sicuro che così tanti edifici, così tante correnti, così tanti stili, tutti uniti sotto il termine generico di «Liberty», ma la cui costruzione è stata distribuita nel corso di quasi 40 anni (1880–1920), ha bisogno di essere conosciuti molto di più di una semplice passeggiata in un giorno primavera.

Non e' questa la sede, ne' c'è abbastanza spazio per tale studio. Ma non posso resistere alla tentazione di rilevare un fenomeno artistico che mi sembra raro.

Al numero 18 di Via Vassalli Eandi, all'angolo con via Principi d'Acaja, una casa a un solo piano e mansarda è in fase di restauro. Una targa installata sulla facciata ci informa che «Palazzina Baravalle» è stata costruita da Annibale Rigotti (1870–1968) nel 1906. «Avantgardiste un jour, avantgardiste toujours!» – l'esempio di Annibale Rigotti.

«Erano gli anni d'oro di stile „Liberty torinese”... nei quali nasceva il quartiere chiamato più tardi Cit Turin, ricco di edifici in stile oggi chiamato „Art Nouveau”. In questo contesto, Palazzina Baravalle segna la storia. L'unico esempio a Torino di „Liberty razionalizzante” la Palazzina si rifa' al modello viennese della scuola di Otto Wagner. L'esuberanza floreale e naturalistica delle realizzazioni in spirito da giardino è qui superata dai rigori di un apartitura ortogonale che sembra essere progettata per fare un perfetto contrappunto agli elementi decorativi rari e puntuali. E' un'architettura che, per la sua sobrietà formale, unita a un gusto per l'uso dei dettagli tecnico-strutturali lasciati „a vista” anticipa gli sviluppi dell'architettura moderna del XX secolo. In questa direzione, Rigotti è considerato un precursore. Egli avrebbe concluso la sua straordinaria carriera di architetto, di 55 anni e due guerre mondiali, dopo la Palazzina Baravalle, progettando assieme a suo figlio Giorgio l'audace Palazzo Vela, all'Expo di Italia '61. E con questo gesto semplice e aereo, sembra anticipare ancora una volta il futuro. A più di novanta anni, in una Italia nuova e completamente diversa da quella del 1906».

Pero' questa flessibilità eccezionale non e' da tutti. Anche se si tratta di un grande artista!

Eugen Drăguțescu

Un artist îndrăgostit de Italia

de Ioana Vlasiu

Desenatorul de excepție și pictorul Eugen Drăguțescu face parte din generația greu încercată a celor care, la finele celui de-Al Doilea Război Mondial, aveau în jur de treizeci de ani, aflați într-un moment în care un artist depășește de obicei tatonările debutantului pentru a-și construi un profil personal.

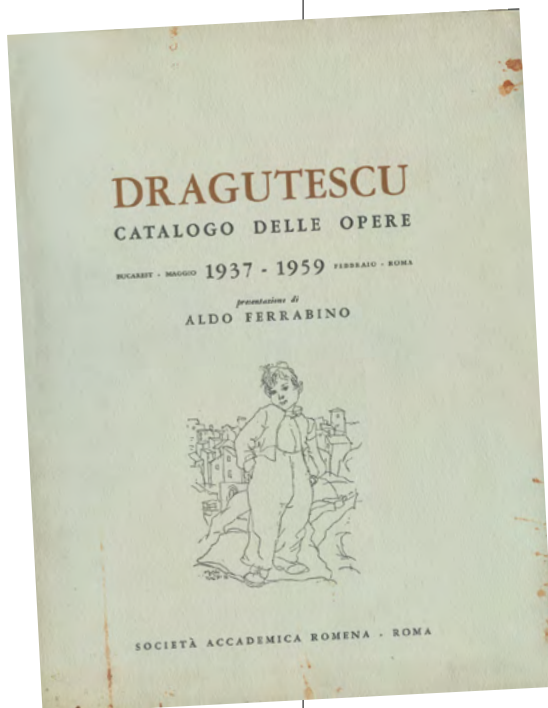
Pentru cei din țară a urmat instalarea comunismului cu toate consecințele sale politice și culturale, iar pentru cei care din varii motive au ales exilul, dificultățile uneori greu de imaginat ale integrării în țara de adopție și în ambianța artistică de aici. Atât pentru unii cât și pentru ceilalți, parcursul artistic firesc s-a văzut puternic agresat de realitățile istorice. Pentru cei din exil s-a adăugat în plus tăcerea care s-a instalat în jurul lor în țară pentru cel puțin două decenii odată cu lăsarea cortinei de fier.

Eugen Drăguțescu ajunge în Italia în 1940 ca bursier la Școala română de la Roma. Ajunge în scurt timp să cunoască figuri de seamă ale ambianței culturale din capitala Italiei. Îi desenează pe Giovanni Papini, pe Giorgio de Chirico, desen pe care-l expune și la București la Salonul oficial din 1943, pe Alberto Savinio, fratele lui Chirico, artist nu mai puțin celebru la vremea aceea. Alberto Savinio, la rândul său, scria despre Drăguțescu în 1946, numindu-l „portretist al adevărului”, iar ceva mai înainte Giancarlo Vigorelli îi prezenta Expoziția de la Milano din 1943. Ca și alți artiști români, bursieri ai Școlii Române, Drăguțescu se mișcă dezinvolt în lumea intelectuală și artistică italiană, cultivând relații și prietenii cu figuri de primă mărime, precum cele menționate.

Leccezionale disegnatore e pittore Eugen Drăguțescu fa parte di quella generazione molto provata di coloro i quali, alla fine della Seconda Guerra Mondiale, avevano circa trent'anni, trovatisi in un momento in cui un artista solitamente smette di procedere a tentoni come un debuttante, per costruirsi un profilo personale.

Per quelli in patria e' seguito l'insediamento del comunismo con tutte le sue conseguenze politiche e culturali, e per quelli che, per vari motivi, hanno scelto l'esilio, sono venute le difficoltà, talvolta difficili da immaginare, dell'integrazione nella terra di adozione e nel suo ambiente artistico. Sia per gli uni che per gli altri il percorso artistico naturale s'e' visto pesantemente aggredito dalla realtà storica. Per quelli in esilio s'e' in piu' aggiunto il silenzio che si e' creato attorno a loro in patria per almeno due decenni da quando e' calata la cortina di ferro.

Eugen Drăguțescu arriva in Italia nel 1940 come borsista alla Scuola Romana in Roma. Giunge in breve tempo a conoscere figure di spicco nell'ambiente culturale della capitale italiana. Li' disegna sia Giovanni Papini che Giorgio de Chirico - disegni che espone sia a Bucarest al Salone ufficiale del 1943 - che Alberto Savinio, fratello di De Chirico, artista altrettanto celebre a quei tempi. Alberto Savinio, a sua volta, scriveva di Drăguțescu nel 1946, definendolo „ritrattista del vero”, e un po' prima Giancarlo Vigorelli gli mostrava l'Esposizione di Milano del 1943. Come altri artisti romeni, borsisti della Scuola Romana, Drăguțescu si muoveva con disinvoltura nel mondo intellettuale e artistico italiano, coltivando rapporti e amicizie con figure di prima grandezza, tra cui quelle menzionate.

După război, Drăguțescu alege exilul, fiind prezent pe scena artistică italiană timp de o jumătate de secol, prețuit de nume importante ale culturii italiene.

Numele lui Eugen Drăguțescu a reînceput să circule cu adevărat în țară abia după 1990 când o retrospectivă la Muzeul național de Artă din București a avut meritul de a familiariza publicul românesc cu un artist acum de notorietate europeană, care mai ales în Italia desfășurase o activitate vastă, concretizată prin numeroase expoziții personale și prin publicarea unor cărți ilustrate de nivel excepțional. Cu ocazia retrospectivei din 1998 a fost reactualizată opera artistului din anii 40, când participase cu succes la saloanele oficiale bucureștene și deschisese în 1943 o expoziție personală la Ateneu, amplu și foarte elogios comentată de critică.

A devenit astfel posibilă evaluarea unei opere care prin tematica ei foarte diversă, de la interesul pentru fizionomia umană – portretele de mare acuitate psihologică, fie ele ale unor figuri marcante, fie ale unor anonimi, la secvențe de viață cotidiană, evocări melancolice de atmosferă urbană italiană, până la subiecte religioase impregnate de autentică sensibilitate creștină, acoperă o bună jumătate de secol. Eugen Drăguțescu se recomandă de aceea ca un martor al timpului pe care l-a trăit, al cărui suflu răzbate până la noi prin magistralele sale desene.

O expoziție a artistului la Accademia di Romania din Roma ar fi necesară din mai multe motive: ar dovedi recunoașterea de care se bucură Drăguțescu la acest moment în țara sa de origine și ar fi un gest de curtoazie față de țara care l-a recunoscut și promovat ca artist de-a lungul întregii sale vieți, confirmând și întărind reputația de artist de excepție.

Dopo la guerra, Drăguțescu sceglie l'esilio, essendo presente sulla scena artistica italiana da circa mezzo secolo, apprezzato da importanti nomi della cultura italiana.

Il nome di Eugen Drăguțescu ha reiniziato realmente a circolare in patria dopo il 1990, quando una retrospettiva al Museo Nazionale di Arte di Bucarest ha avuto il merito di far familiarizzare il pubblico romeno con un artista ormai di fama europea, che soprattutto in Italia aveva sviluppato un'ampia attività, concretizzatasi in numerose esposizioni personali e con la pubblicazione di alcuni libri illustrati di eccezionale livello. In occasione della retrospettiva del 1998 e' stata di nuovo attualizzata l'opera dell'artista degli anni '40, quando aveva partecipato con successo ai Saloni ufficiali di Bucarest e aveva aperto nel 1943 l'esposizione personale all'Ateneo, commentata dalla critica in modo ampio e con molti elogi.

E' divenuto così' possibile valutare un'opera che copre una buona meta' di secolo, con la sua tematica molto varia: dall'interesse per la fisionomia umana (ritratti di grande acume psicologico, sia che fossero di alcune figure rimarchevoli, sia di anonimi), a sequenze di vita contadina, a evocazioni malinconiche dell'atmosfera urbana italiana, fino a soggetti religiosi impregnati di autentica sensibilita' cristiana. Eugen Drăguțescu si propone così' come un testimone del tempo in cui ha vissuto, il cui soffio si spinge fino a noi grazie ai suoi magistrali disegni.

Un'esposizione dell'artista all'Accademia di Romania di Roma sarebbe necessaria per molti motivi: dimostrerebbe il riconoscimento di cui gode Drăguțescu in questo momento nella terra di origine e sarebbe un gesto di cortesia nei confronti di una nazione che l'ha riconosciuto e promosso come artista lungo tutta la sua vita, confermandone e consolidandone la reputazione di artista d'eccezione.

Notă biografică

Eugen Drăguțescu s-a născut la Iași în 1914, a studiat la Academia de Arte din București, luându-și diploma de licență în 1938. În 1939 obține, prin concurs, o bursă a statului român pentru Școala Română din Roma, unde rămâne între anii 1940-1943. A avut expoziții personale și colective, în România, Italia, Olanda, Spania, Franța. Operele sale se găsesc în colecții și muzee din mai multe țări. A ilustrat, și numeroase cărți, printre altele: întreaga operă a lui Shakespeare (Utrecht, 1947), *Fapte și parabole din Evanghelie* (Assisi, 1954), *Rome sweet Rome* (Londra, 1955) etc. A obținut multe premii și medalii: Premio Citta di Messina, Medalia orașului Paris, Premiul I la Concursul A.I.T.I. pentru editarea albumului „Assisi”. În 1956 a fost invitat la Bienala de la Veneția, la pavilionul Italiei. Din anul 1959 s-a stabilit la Roma.

Nota biografica

Eugen Drăguțescu è nato a Iași nel 1914, ha studiato all'Accademia di Arte di Bucarest, diplomandosi nel 1938. Nel 1939 ottiene, per concorso, una borsa di studio dallo Stato Romeno per la Scuola Romana di Roma, ove rimane negli anni 1940-1943. Ha esposto in mostre personali e collettive in Romania, Italia, Olanda, Spagna e Francia, dove le sue opere si trovano in diverse collezioni e musei. A illustrato libri, tra i quali: tutta l'opera di Shakespeare (Utrecht, 1947), *Fatti e Parabole del Vangelo* (Assisi, 1954), *Rome sweet Rome*, (Londra, 1955) ecc. Ha ottenuto vari premi e medagli: Premio Città di Messina, Medaglia Città di Parigi, Premio concorso A.I.R.I. con un Album di disegni su Assisi. Nel 1956 è stato invitato alla Biennale di Venezia. Nel 1959 si è stabilito a Roma.

Parfumul unui film vechi

Il profumo di un vecchio film

de Oana Maria Dan

În varianta americană, Frank, întruchipat de Al Pacino, călătorește la New York însoțit de un tânăr student sărac care se angajează să aibă grijă de Frank în schimbul unei sume de bani cu care vrea să plece în vacanța de Crăciun. Pe parcursul diferitelor aventuri, Frank se dovedește a fi un psiholog fin,

Nella versione americana, Frank, impersonato da Al Pacino, va a New York accompagnato da un giovane e povero studente che s'impegna ad aver cura di Frank in cambio di una certa somma di denaro con cui vorrebbe fare le vacanze di Natale. Attraverso diverse avventure, Frank si dimostra essere un fine psicologo, capace di avere una grande influenza sugli altri e gli scopriamo un amore e un desiderio di vita che lascia scombussolato il suo giovane accompagnatore. Nel finale del film il comandante cieco salva lo studente che doveva essere ingiustamente cacciato dalla facoltà in seguito a una questione di onore.

Am văzut de curând varianta italiană a celebrului film american *Parfum de femeie* (Scent of a woman) cu Al Pacino, din 1992. Această variantă italiană este sursa de inspirație pentru filmul american, se numește *Profumo di donna* și este realizată în 1974 de către regizorul italian Dino Risi, cu Vittorio Gassman în rolul principal. Firul epic diferă mult dar elementul identic este reprezentat de personajul principal - un comandant de armată încă tânăr dar care în urma unui accident (explozia unei bombe) rămâne orb. În varianta americană comandantul întruchipat de Al Pacino detonează o bombă fiind beat și în urma acestui accident rămâne orb. În varianta italiană personajul se joacă cu o bombă într-un act de curaj nemăsurat, nesăbuit. Această diferență este fundamentală pentru valoarea simbolică a personajului.

Ho recentemente visto la versione italiana di un celebre film americano *Profumo di donna* (Scent of a woman) con Al Pacino, del 1992. Questa versione italiana e' la fonte d'ispirazione per il film americano, si chiama *Profumo di donna* ed e' stato realizzato nel 1974 dal regista italiano Dino Risi, con Vittorio Gassman nel ruolo principale. Il filo epico differisce notevolmente, ma l'elemento identico e' rappresentato dal personaggio principale - un comandante dell'esercito ancora giovane ma che in seguito a un incidente (l'esplosione di una bomba) rimane cieco. Nella versione americana il comandante interpretato da Al Pacino fa detonare una bomba perche' era ubriaco e in seguito a questo incidente rimane cieco. Nella versione italiana il personaggio gioca con una bomba con un gesto di coraggio smisurato, dissennato. Questa differenza e' fondamentale per il valore simbolico del personaggio.

capabil să exercite o mare influență asupra celorlalți și îi descoperim o dragoste și poftă de viață ce îl lasă descumpănit pe tânărul său însoțitor. În finalul filmului comandantul orb îl salvează pe student de nedreptatea de a fi dat afară din facultate în urma unei chestiuni de onoare.

În varianta italiană, firul epic urmărește călătoria lui Fausto (Vittorio Gassman) la Napoli însoțit

Nella versione italiana, la trama epica segue il viaggio di Fausto (Vittorio Gassman) a Napoli accompagnato da un giovane soldato incaricato di questa missione da parte del suo comandante. L'eroe va da un ex collega d'armi, cieco anch'egli, con lo scopo di suicidarsi insieme. A Napoli Fausto incontra Sarah, figlia di un suo collega di esercito. Sarah, molto più giovane, lo aveva conosciuto prima che rimanesse accecato, quando lei era adolescente e lui sano. Ma fin da allora lei si era innamorata di lui, ma la sua passione adolescenziale, ingenua, dell'inizio, matura in un amore lucido, responsabile, per un uomo che considera superiore agli altri nonostante la sua infermità.

de un tânăr soldat însărcinat cu această misiune de către comandantul său. Eroul merge la un fost coleg de arme, orb și el, cu scopul de a se sinucide împreună. La Napoli Fausto o reîntâlnește pe Sarah, fiica unui alt coleg de arme. Sarah, mult mai tânără, îl cunoscuse înainte ca acesta să orbească, când ea era adolescentă iar el sănătos. De pe atunci ea rămăsese îndrăgostită de el, dar pasiunea ei adolescentină, naivă, de la început s-a maturizat într-o dragoste lucidă, asumată, pentru un om pe care îl considera mai presus de ceilalți în ciuda infirmității sale.

foto: pinterest.com

Ambele filme au în centru un anti-erou, un comandant orb care trăiește la marginea societății, dependent de persoanele din jur și considerat inutil de societate. Fausto spune despre el însuși la un moment dat „Eu sunt unsprezecele de pică, o carte care nu există și de care nu are nimeni nevoie”. Eroii își ascund durerea de ochii celorlalți dar suferința lor este adâncă. Într-o scenă spre finalul filmului prietenul orb al lui Fausto de la Napoli iese în zori pe balcon, la răsărit, când toți din casă dorm, se așează în fața balustradei balconului de unde se vede perspectiva orașului pe care el nu o mai poate vedea și plânge în singurătate. Regizorul filmează și arată spectatorului imaginea orașului Napoli pentru a accentua dramaticul personajului care stă în fața acestei frumuseți fără să o poată vedea, închis în întunericul definitiv al bolii sale.

Filmele încearcă, fiecare în alt fel, să arate măreția nebănuită a acestor doi oameni.

Filmul american urmărește să facă din comandantul orb un erou al societății. Fostul erou, acum uitat își trăiește restul vieții retras, înconjurat de compătimirea celorlalți. Filmul încearcă să recupereze măreția trecută a comandantului și să îl prezinte iarăși ca pe un erou. Charlie este un tânăr care provine dintr-o familie săracă și anonimă și este implicat într-o încălcare a regulamentului universității. El refuză să își trădeze colegii bogați și de familie bună chiar dacă asta l-ar salva de la excluderea din facultate. În finalul filmului, Al Pacino se găsește în fața comitetului disciplinar al facultății lui și demonstrează printr-o retorică tipic americană că dreptatea este de partea studentului sărac. Discursul său are grandoarea entuziastă dar atât de neplauzibilă a happyend-urilor hollywoodiene. Studentul refuzase din onoare să fie turnător și urma să fie exclus din facultate. Apariția neașteptată a comandantului și discursul lui îi convinge pe directorii facultății să nu îl dea afară pe tânărul student și pune în evidență corectitudinea tânărului. Acest happyend are totuși o notă tragică. Oare dreptatea într-o mare universitate de prestigiu american rezidă în cuvintele unui comandant invalid și el

Entrambi i film si incentrano su un anti-eroe, un comandante cieco che vive ai margini della società, dipendente dalle persone attorno a lui, e considerato inutile dalla società. Fausto dice di se stesso, a un certo punto „Io sono l'undici di picche, una carta che non esiste e di cui nessuno ha bisogno”. Gli eroi nascondono il loro dolore agli occhi degli altri ma la loro sofferenza e' profonda. In una scena verso il finale del film l'amico cieco di Fausto a Napoli esce all'alba sul balcone, al sorgere del sole, quando tutti in casa dormono, si siede davanti alla balaustra del balcone da cui si vede la prospettiva della città che non può più vedere e piange in solitudine. Il regista filma e mostra allo spettatore l'immagine della città di Napoli per accentuare la drammaticità del personaggio che se ne sta di fronte a questa bellezza senza poterla vedere, chiuso nel definitivo buio della sua malattia.

I film cercano, ognuno in un certo modo, di far vedere la grandezza inaspettata di questi due uomini.

Il film americano si indirizza a fare del comandante cieco un eroe della società. L'ex eroe, ormai dimenticato, tira avanti una vita ritirata, attorniato dalla compassione degli altri. Il film cerca di recuperare la grandezza passata del comandante e lo ripresenta ancora come un eroe. Charlie, un giovane che proviene da una famiglia povera e anonima, rimane implicato in una infrazione del regolamento universitario. Egli rifiuta di tradire i colleghi ricchi e di buona famiglia anche se questo lo potrebbe salvare dall'espulsione dalla facoltà. Nel finale del film, Al Pacino si ritrova di fronte al comitato disciplinare della sua facoltà e dimostra, con una retorica tipicamente americana, che la ragione sta dalla parte dello studente povero. Il suo discorso ha un'entusiasma ma un così poco plausibile lieto fine hollywoodiano. Lo studente aveva rifiutato per onore di fare il delatore e la conseguenza era essere escluso dalla facoltà. L'apparizione inaspettata del comandante e il suo discorso convincono i direttori della facoltà a non espellere il giovane studente e mette

foto: pinterest.com

in evidenza la correttezza del giovane. Questo lieto fine ha comunque una nota tragica. Quale diritto, in una grande e prestigiosa università americana, si potrà mai trovare nelle parole di un comandante invalido, e lui e' l'unico che ha il coraggio di difenderlo?

Non e' paradossale che questo comandante invalido sia l'ultimo depositario di questa giustizia sociale? Questo eroismo mostra Frank come un uomo d'onore e coraggioso perche' dice la verità. Sappiamo fin troppo bene che dire la verità ha sempre significato l'atto del più alto coraggio possibile, spesso pagato con la vita. Ma nei film americani il tutto termina bene e in modo ottimista.

La versione italiana gioca una carta più grossa. Se il film americano e' ottimista, quello italiano e'

este singurul care are curajul să îl apere? Nu este oare paradoxal ca acest comandant invalid să fie ultimul depozitar al acestei dreptăți sociale? Acest eroism îl arată pe Frank ca fiind un om de onoare și curajos pentru că spune adevărul. Știm prea bine că a spune adevărul a însemnat întotdeauna cel mai mare act de curaj cu putință, deseori plătit cu viața. Dar în filmele americane lucrurile se termină frumos și optimist.

Varianța italiană joacă o carte mult mai mare. Dacă filmul american este optimist, cel italian este simbolic. Ce sens poate avea existența unui comandant încă tânăr dar orb pentru o societate și ce mai poate el însuși aștepta de la viață? Fausto crede că nimic, de aceea și ia decizia de a se sinucide împreună cu prietenul său. Dar filmul îl salvează pe erou prin iubire, și ce nu poate pe lumea asta salva iubirea? Sacrificiul făcut de Sara, tânăra care vrea să îl îngrijească și să fie alături de el în ciuda handicapului lui este o lecție profund creștină. Fausto prin calitățile sale – inteligența uimitoare, demnitatea și noblețea sufletească (vrea să refuze până la sfârșit sacrificiul Sarei) se evidențiază cu predilecție față de restul personajelor care în preajma lui sunt de o mediocritate evidentă. Mai mult decât atât, Fausto are o vitalitate ce le lipsește celorlate personaje, care au consistența umbrelor pe lângă el. Este un personaj mereu înconjurat de un aer de libertate și putere. Lucrul acesta pare cu totul paradoxal dacă ne gândim la el ca la un invalid. Însă libertatea sa este totală. Spune mereu ce gândește și face ceea ce crede fără a ține seama nici de politețe, atunci când politețea ascunde dispreț și egoism. Remarcabil este că această libertate și îndrăzneală nu sunt urmarea unei nepăsări față de o societate care îl exclude din cauza handicapului său, nu este atitudinea vulpii față de strugurii acri ci este semnul unei personalități puternice, a unui om cu o mare forță interioară. Întreaga viață a lui Fausto este o viață interioară și așa cum spunea Noica „interioarele sunt cele ce ne cuprind și ne îmbracă”.

În *Profumo di donna* Fausto nu redevine erou ca în filmul american. El deznădăjduiește și vrea să se sinucidă dar este răscumpărat prin sacrificiul Sarei. Prin răbdarea și deschiderea inimii ei ea reușește să îl vadă cu toate calitățile sale, îl iubește și prin această iubire ea iese din mediocritatea ce o înconjoară. Iubirea Sarei, care îl salvează pe Fausto de la sinucidere și pe ea o așează într-un orizont al esențialului revelează sensul adânc creștin al sacrificiului. Existența ambelor personaje capătă sens în mod definitiv, până la sfârșit.

Am văzut un film vechi, din 1974, de acum 44 de ani. Ce nevoie mai avem de lucruri așa de vechi? Eroii lui sunt doi oameni „vechi” care trăiesc la marginea societății. În aceste două filme regizorii ne arată doi orbi care nu vedeau răsăritul la Napoli dar vedeau alte lucruri, vedeau dreptatea, curajul, demnitatea. Doi orbi care găsesc curajul să spună adevărul și sunt depozitarii unor calități și valori esențiale. Ei, cei care văd cu greutate sunt văzuți la rândul lor cu greutate de ceilalți. Nevăzătorii sunt purtătorii unui nevăzut esențial. Tot timpul lucrurile esențiale, importante au stat ascunse. Dar oare au stat ascunse sau au fost din cine știe ce motiv văzute cu greu de cei ce se spune că văd bine? Așa e lumea asta, nu? Știm cu toții că lucrurile esențiale ale umanității stau în bibliotecile prăfuite, în bisericile întunecoase și reci, în spitalele cu miros urât, în zgomotul făcut de copii și care ne deranjează. Știm cu toții, nu-i așa?

simbolic. Che senso può avere l'esistenza di un comandante ancora giovane ma cieco per la società e cosa egli stesso si può aspettare dalla vita? Fausto crede che nulla, per cui prende la decisione di suicidarsi col suo amico. Ma il film salva l'eroe con l'amore, e cosa non può salvare l'amore in questo mondo? Il sacrificio fatto da Sarah, la giovane che ne vuole aver cura e vuole essergli a fianco a dispetto del suo handicap e' una lezione profondamente cristiana. Fausto, per le sue qualità – intelligenza straordinaria, dignità e nobiltà d'animo (vuole rifiutare fino alla fine il sacrificio di Sarah), si evidenzia soprattutto davanti ai personaggi che attorno a lui sono di un'evidente mediocrità. Ma ancor più di questo, Fausto ha una vitalità che manca alle altre persone, che vicino a lui sembrano ombre. E' un personaggio sempre attorniato da un'aura di libertà e di potere. Ciò sembra del tutto paradossale se pensiamo a lui come a un invalido. Ma la sua libertà e' totale. Dice sempre quel che pensa e fa quello che crede senza alcun riguardo, quando la cortesia nasconde disprezzo o egoismo. E' notevole che questa libertà e ardire non siano una noncuranza verso una società che lo esclude a causa del suo handicap, non e' la reazione della volpe davanti all'uva acerba, ma bensì e' il segnale di una personalità forte, di un uomo con una grande forza interiore. L'intera vita di Fausto e' una vita interiore e, come diceva Noica, „gli interni sono quelli che ci riempiono e ci vestono”.

In *Profumo di donna* Fausto non ridiventa un eroe come nel film americano. Egli e' esasperato e vorrebbe suicidarsi ma e' riscattato dal sacrificio di Sarah. Con la pazienza e l'apertura del cuore lei riesce a vederlo con tutte le sue qualità, lo ama e con questo amore lei esce dalla mediocrità che la circonda. L'amore di Sarah, che salva Fausto dal suicidio e pone lei in un orizzonte dell'essenziale, rivela un profondo senso cristiano del sacrificio. L'esistenza di entrambi i personaggi acquista un senso in modo definitivo, alla fine.

Ho visto un film vecchio, del 1974, di 44 anni fa. Che bisogno abbiamo ancora di roba così vecchia? I suoi eroi sono due uomini „vecchi” che vivono ai margini della società. In questi due film i registi ci mostrano due ciechi che non vedevano il sorgere del sole a Napoli ma vedevano altre cose, vedevano la giustizia, il coraggio, la dignità. Due ciechi che trovano il coraggio di dire la verità e che sono depositari di alcune qualità e valori essenziali. Essi, che vedono difficilmente, sono a loro volta visti con fatica dagli altri. I non vedenti sono i portatori di qualcosa di invisibile essenziale. Per tutto il tempo le cose essenziali, importanti, sono state nascoste. Ma che siano state nascoste o che invece siano state, chissà per quale motivo, difficilmente viste da quelli che dicono di vedere bene? Così e' questo mondo, non e' vero? Sappiamo tutti che le cose essenziali dell'umanità stanno nelle biblioteche polverose, nelle chiese scure e fredde, negli ospedali che hanno cattivo odore, nel chiasso fatto dai bimbi e che ci dà fastidio. Lo sappiamo tutti, non e' così?

Istoria veche a imigrației italiene în Banat

Marele cuceritor și cel mai celebru dintre aceștia a fost împăratul Traian. Anterior, puternica armată romană a dat mai multe bătălii sângeroase cu dacii, dintre care una chiar pe spațiul actualului Banat, la Tapae; cucerirea completă va avea loc abia în anul 106 e.n. prin luarea în stăpânire a capitalei Sarmizegetusa din Munții Orăștiei; de aici se va scurge spre Roma un fluviu uriaș de aur și argint ce va permite redresarea finanțelor sărăcite ale Imperiului Roman, precum și un șir fără de sfârșit de sclavi. În urma victoriei romane țărâmul dacilor se va transforma în bogata „Dacia Augusti Provincia”, denumită mai apoi „Dacia Inferior” iar ulterior „Dacia Malvensis” cu capitala Sarmizegetusa Ulpia Traiana Augusta construită în Banatul actual. Reguli și legi noi vor fi introduse și se vor instala elemente tipice de civilizație romană în multe centre vechi și noi: apar astfel terme, temple, arene pentru lupte, apeducte și drumuri iar casele se construiesc după modele italiene; cetățile sau orașele sunt înconjurare cu ziduri de incintă așa cum se pot vedea și astăzi în ruinele conservate prin Banat sau dincolo de Orăștie.

După cucerire a urmat o perioadă mai calmă în timpul căreia s-a produs osmoza între vechea populație și veteranii aduși aici în principal din sudul cizmei italiene; urmașii cuceritorilor amestecați cu populația locală vor forma un popor nou, de limbă latină și, mai târziu, de religie creștină. Peste aproape două secole (în 274), Imperiul este obligat să părăsească regiunea deoarece nu mai poate face față popoarelor barbare ce năvălesc din stepele Asiei. Timp de peste o mie de ani asupra zonei se năpustesc năvălitorii barbari căreia populația română, ce s-a format din amestecul dacilor endemici, cu foștii lor stăpânitori romani, va trebui să le reziste (ultima mare năvălire devastatoare a tătarilor a avut loc în secolul al XIII-lea), pentru ca apoi, după alte trei secole de relativă liniște, la orizont să apară un nou pericol: imperiul otoman care, pentru a ajunge la Buda, la Viena și, de acolo, mai departe, la Roma, alege ca drum Serbia și Banatul.

În fața atâtor adversități Banatul și capitala sa Timișoara vor deveni, pe parcursul a sute de ani, adevărate bastioane de apărare de care se vor lăsa diverși pretendenți la cucerire. În mod destul de neașteptat, aceste întâmplări istorice

Il grande conquistatore, e il più famoso di loro, è stato l'imperatore Traiano. Inizialmente il potente esercito romano diede diverse sanguinose battaglie ai Daci, una di loro nell'attuale spazio del Banat, a Tapae; la piena conquista avverrà solo nel 106 d.c. prendendone la capitale Sarmizegetusa nei Monti Orăștie; da qui scorrerà verso Roma un grande fiume di oro e argento che permetterà il recupero delle impoverite finanze dell'Impero Romano,

de Coleta De Sabata

Cine privește pe hartă Banatul Istoric poate gândi că este o regiune liniștită și prietenoasă, neinteresantă din punct de vedere strategic, situată între hotare naturale ușor de apărat: la sud Dunărea, la nord Mureșul, la est Munții Carpați și la vest Tisa. În realitate această regiune, ce azi aparține în proporție de 65% României, 34% Serbiei și 1% Ungariei, a fost calea preferată aleasă de mulți atacatori care doreau să pătrundă spre inima Europei.

Chi guarda sulla mappa il Banat Storico può pensare che sia una regione tranquilla e accogliente in una posizione strategica non interessante tra frontiere naturali facilmente difendibili: il Danubio a sud, il fiume Mures a nord, a Est i Carpazi e a Ovest il fiume Tisa. In realta', questa regione, che oggi appartiene alla Romania in proporzione del 65%, per il 34% alla Serbia e l'1% all'Ungheria, e' stata la via preferita scelta dai molti eserciti aggressori che volevano raggiungere il cuore dell'Europa.

come anche un numero infinito di schiavi. Dopo la vittoria romana la terra dei Daci si trasformerà nella ricca „Dacia Augusti Provincia”, poi chiamata „Dacia inferior” e dopo ancora „Dacia Malvensis” con la capitale Sarmizegetusa Ulpia Traiana Augusta, costruita nell'attuale Banat. Nuove regole e leggi verranno introdotte e verranno installati

APRILIE • IUNIE

grave vor aduce valuri de italieni pe meleagurile bănățene. Istoria acestei imigrații începe odată cu sosirea în Dalmația, în jurul anilor 1300, a noului rege al Ungariei, Carol Robert de Anjou. Aflat în confruntare cu nobilii maghiari de la Buda care îl contestau, regele își alege temporar drept capitală, Timișoara (1315–1323).

Carol Robert de Anjou venea aici de la Neapole, regiune aflată atunci în plină renaștere italiană, aspect deosebit de semnificativ pentru ceea ce va urma.

La Timișoara exista la acel moment o cetate destul de bine construită dar care, evident, nu corespundea pretențiilor unei curți regale – chiar dacă regele se afla în conflict cu supușii săi – așa că regele hotărâște să își construiască un sediu care să îi ofere siguranță în fața nobililor refractari dar și un nivel de cultură și de trai asemănător cu cel avut în Italia sa iubită.

Ca să își realizeze cele două pretenții regele va aduce constructori care să îi ridice o cetate puternică pentru apărare – și cine alții se pricepeau la construcții mai bine decât moștenitorii vechilor constructori romani? – și tot felul de meșteșugari pricepuți precum și intelectuali care să îi creeze atmosfera rafinată de acasă, acolo unde la acel moment Renașterea înflorea în toată splendoarea sa.

O curte regală presupunea armată, condotieri, preoți, meșteri armurieri, croitori și cizmari, bijutieri, pictori, muzicieni, oameni de cultură, ebeniști, tot felul de meșteșugari care să facă față pretențiilor notabilităților. Desigur, bancherii capabili să asigure resursele necesare pentru acest nivel de lux nu puteau să lipsească, mai ales până ce regele se va fi așezat bine pe tronul său de la Budapesta unde putea spera să aibă resurse proprii.

Bancherii Europei erau florentinii și lombarzii (din Siena) care chiar în acea epocă tindeau să își ridice orașele pe cele mai înalte culmi ale culturii renascentiste.

Inteligenți, bogați și culți, ei vor avea pretenții de trai, similare cu cele de acasă, chiar dacă se aflau pe aceste îndepărtate meleaguri, acolo unde i-au adus interesele financiare.

Carol Robert de Anjou a impus ca citadela veche să fie transformată într-o „cetate-

elementi tipici della civiltà romana in molti centri, vecchi e nuovi: appaiono così le terme, i templi, le arene per le lotte, acquedotti e strade, e le case vengono costruite in base a modelli italici; le cittadelle o le città sono circondate da mura di cinta, così come si può vedere ancora oggi nelle rovine conservate in Banat o al di là di Orăștie.

Dopo la conquista è seguito un periodo più tranquillo durante il quale si è prodotta l'osmosi tra la vecchia popolazione e i veterani portati qui principalmente del Sud dello stivale italico.

I discendenti dei conquistatori mischiati con la popolazione locale formeranno un nuovo popolo di lingua latina e, più tardi, di religione cristiana. Quasi due secoli dopo (nel 274), l'Impero è obbligato a lasciare la regione perché non poteva più affrontare i popoli barbari che dilagavano dalle steppe dell'Asia. Per più di mille anni sulla zona spaziano gli invasori barbari ai quali la popolazione romana, formata dal misto tra i daci endemici coi loro ex conquistatori romani, dovrà fare resistenza (l'ultima grande devastante invasione dei Tartari è stata nel tredicesimo secolo), cosicché poi, dopo altri tre secoli di relativa tranquillità, all'orizzonte apparirà un nuovo pericolo: l'Impero ottomano, il quale, per arrivare a Buda, a Vienna e, da lì, più lontano, a Roma, sceglie come via la Serbia e il Banat.

Di fronte a tutte queste avversità, il Banat e la sua capitale Timișoara, diventeranno, lungo centinaia di anni, veri bastioni di difesa contro i quali urteranno i diversi pretendenti alla conquista. In modo abbastanza inaspettato, queste gravi vicende storiche porteranno ondate di italiani sulle terre del Banat. La storia di questa immigrazione inizia con l'arrivo in Dalmazia, nell'anno 1300, del nuovo Re d'Ungheria Carlo Roberto d'Angio. Trovatosi al confronto coi nobili ungheresi di Buda, che lo contestavano, il re sceglie Timișoara come capitale temporanea (1315–1323).

Carlo Roberto d'Angio veniva qui da Napoli, regione che allora era in pieno Rinascimento italiano, dettaglio molto significativo per quello che sarebbe seguito.

A Timișoara esisteva a quei tempi una cittadella abbastanza ben costruita che però, evidentemente, non corrispondeva alle pretese di una corte reale -

L'antica storia dell'immigrazione italiana in Banat

palat” destul de mare și de puternică pentru a asigura securitatea unui rege. Pretențiile sale, atât materiale cât și spirituale, erau la nivelul civilizației de unde provenea, din puternica zonă, de la Neapole, pe unde treceau o multitudine de cruciați din întreaga Europă, nobili și bogați, în drumul lor spre Țara Sfântă.

Prezența regelui la Timișoara va asigura o mare stabilitate militară, politică și economică ce va atrage negustori, meșteșugari specializați, tot felul de artizani, oameni de cultură, preoți, călugări, funcționari, arhitecți, ingineri și desigur militari de toate rangurile. Nici frumoasele doamne din Italia nu vor lipsi din această lume nouă, pe lângă atrăgătoarele localnice, toate elegante, toate pretențioase. Se va impune astfel un puternic caracter manufacturier și de comerț care va marca definitiv atât Timișoara cât și regiunea din jur.

Multitudinea de monezi găsite de arheologii zilelor noastre dovedesc legăturile strânse avute cu Veneția, Aquileea, Colonia, Boemia, Strasbourgul, dar și cu alte orașe importante din Europa.

Locuitorii din Banat au resimțit cu bucurie puternicul suflu vioi al istoriei și, fermecați de noua stare formată, se vor lăsa antrenați de el; vechile tehnologii din antichitate vor reinvia, exploatarea miniere vor fi redeschise, minereurile metalifere vor fi prelucrate, piatra și marmura vor fi din nou exploatare; agricultura, viticultura, albinăritul precum și creșterea vitelor vor lua avânt.

Și astfel, în mod neașteptat, Renașterea Italiană va înflori în Banat sub influența primilor imigranți italieni sosiți din îndepărtata Peninsulă, stăpânind economia, politica dar și mințile și sufletele localnicilor.

După plecarea curții regale în 1323, Timișoara nu va decădea căci ea va continua să rămână în atenția regelui care, războinic, considera locul drept un punct strategic important pentru intențiile sale de cucerire a Serbiei și a zonei de dincolo de Munții Carpați unde se înfripa statul valahilor.

Au trecut peste o sută de ani de relativă liniște și dezvoltare după care un nou pericol se ridică la orizont: Imperiul Otoman care în plină expansiune caută drumul potrivit pentru cucerirea Europei. Deja stăpâni pe Constantinopol din anul 1453, conducătorii Otomani se uitau cu poftă spre Viena și dincolo de ea, căile de acces terestre, trec prin Serbia și Banat spre Buda și mai departe spre Europa răsărită.

În acel moment dramatic Monarhia Maghiară are o șansă în fața primejdiei: la hotarul ei sudic se află un conducător militar puternic și un strateg de mare anvergură, Ioan de Huniade - viitorul regent și tatăl regelui Matei Corvin - care înțelege pericolul și intuiește drumul pe care vor merge armatele otomane. El decide să împânzească zona cu cetăți și sisteme solide de apărare și, drept urmare, după 1400 un nou val de emigranți italieni vor fi aduși în Banat, pentru că nimeni

anche se il re si trovava in conflitto coi suoi sottoposti – cosicché il re decide di costruirsi una sede in cui sentirsi in sicurezza davanti ai nobili refrattari, ma anche un livello di cultura e di vita simile a quello avuto nella sua amata Italia.

Per realizzare la sue due pretese reali porterà dei costruttori che gli costruiscono una forte cittadella per la difesa – e chi altro se ne intendeva meglio per le costruzioni se non gli eredi dei vecchi costruttori romani? – e tutti i tipi di buoni artigiani come anche degli intellettuali che gli creassero la raffinata atmosfera di casa, dove, in quel momento, il Rinascimento stava fiorendo in tutto il suo splendore.

Una corte reale presupponeva esercito, condottieri, preti, armaioli, sarti e calzolari, gioiellieri, pittori, musicisti, uomini di cultura, ebanisti, tanti tipi di artigiani per far fronte alle pretese dei notabili. Chiaramente, i banchieri capaci ad assicurare le risorse necessarie a questo livello di lusso non potevano mancare, soprattutto quando il re si sarebbe ben assiso sul suo trono di Budapest dove sperava di avere risorse proprie.

I banchieri dell'Europa erano i fiorentini e i longobardi (di Siena) che proprio in quell'epoca tendevano a innalzare le loro città sulle cime più alte della cultura rinascimentale.

Intelligenti, ricchi e colti, loro avranno pretese per uno stile di vita simile a quello di casa, anche se si trovavano su queste terre remote, là dove gli interessi finanziari li avevano portati.

Carlo Roberto d'Angio' ha imposto che la vecchia cittadella venisse trasformata in una „città-palazzo” abbastanza grande e forte da assicurare la sicurezza a un re. Le sue pretese, sia materiali che spirituali, erano al livello della civiltà da cui proveniva, da una zona forte, da Napoli, dove passava una moltitudine di Crociati dall'intera Europa, nobili e ricchi, nel loro cammino verso la Terra Santa.

La presenza del re a Timișoara assicurava una grande stabilitate militară, politică ed economică, il che attirava comercianti, operai specializzati, ogni tipo di artigiano, uomini di cultura, preti, frati, funzionari, architetti, ingegneri e certamente militari di ogni rango. Neppure le belle donne italiane vorranno mancare in questo nuovo mondo, oltre alle attraenti autoctone, tutte eleganti, tutte pretenzioase.

Si imporrà quindi un forte carattere manifatturiero e di commercio che segnerà definitivamente sia Timișoara che la regione circostante.

La varietà delle monete trovate dagli archeologi dei nostri giorni testimoniano le strette relazioni avute con Venezia, Aquileia, Colonia, Boemia, Strasburgo, ma pure con altre importanti città d'Europa.

Gli abitanti del Banat hanno risentito con piacere il potente soffio vitale della storia e incantati dalla nuova situazione che si era for-

Piața libertății din
Timișoara

mai bine ca ei nu cunoașteau regulile după care se construiau aceste sisteme defensive.

Ioan de Huniade nu este numai un strateg și un militar de mare suprafață, el are cunoștințe variate și despre construcțiile de necucerit, doar el a fost acela care a ridicat celebrul castel de la Hunedoara, o realizare excepțională ce stârnește admirația și în timpurile moderne.

Ioan Corvin de Huniade, care conduce comitatul Banatului, decide în 1443 să reconstruiască cetatea din Timișoara deoarece un cutremur puternic o distrusese în parte pe cea anterioară. El are nevoie de o cetate mai mare, cu ziduri din piatră și șanțuri de apărare, care să îi asigure paza dar care să fie și comodă ca locuință fiindcă hotărăște să își aducă aici și familia, ceea ce se va întâmpla curând. În același timp, competent și prudent, concepe un sistem amplu defensiv și face să se construiască o serie de cetăți din piatră – ale căror ruine pot fi vizitate și astăzi la Șiria, Șoimoș, Dezna etc. – impresionante atât prin dimensiuni cât mai ales prin rezistență, fiind construite din piatră și cărămizi și situate în puncte strategice, ingenios alese.

Acest uriaș efort de apărare impune cheltuieli imense și bancherii florentini și sieni, întotdeauna informați și gata să câștige bani mulți, sosesc la Timișoara, unde se află cetatea ce îi poate apăra și pe ei la nevoie. Bogați și culți, au plăcerea pentru lux gata formată, sunt oameni rafinați care gustă major arta și distracția elevată căci orașele lor se află acum pe culmile Renașterii; ei înțeleg să trăiască și aici tot atât de bine ca și acasă formându-și o mică patrie oriunde s-ar găsi.

În afară de bancheri sosesc militari, condotieri, armurieri, ofițeri de artilerie, tunari, tot felul de mercenari ce vin să își încerce șansa. Desigur, această lume plină de viață și de bani, viaie și efervescentă, are necesități variate, de la haine la mâncare, de la băutură la distracție, de la locuințe la arme, ceea ce atrage din nou meșteșugari, negustori, constructori și arhitecți, medici, pictori și ebeniști, sculptori și muzicanți. De unde? Din toată Europa dar mai ales din Italia, din Friulul cu populație mereu excedentară, renumiți constructori încă din vremea romanilor, de la Veneția unde viața devine tot mai grea din cauza bătăliilor cu otomanii, din marile centre ale Italiei de nord și de mijloc.

mata, si faranno prendere da questo; le vecchie tecnologie dell'antichità saranno fatte rivivere, lo sfruttamento delle miniere sarà riaperto, le miniere metallifere saranno riprese, la pietra e il marmo saranno di nuovo estratti; l'agricoltura, la viticoltura, l'apicoltura così come l'allevamento dei bovini avranno un impulso.

E' così che, in modo inaspettato, il Rinascimento Italiano fiorirà nel Banat sotto l'influenza dei primi emigranti italiani arrivati dalla lontana penisola, prendendo in mano l'economia, la politica come anche la mente e i cuori dei locali.

Dopo la partenza della corte reale, nel 1323, Timișoara non decadrà bensì rimarrà sotto l'occhio del re, il quale, da guerriero qual'era, considera il posto come un importante punto strategico per la sua intenzione di conquistare la Serbia e la zona oltre i Monti Carpați, dove si stava rappezzando lo stato della Valacchia.

Sono passati più di cent'anni di relativa tranquillità e di sviluppo, dopo di che un nuovo pericolo si profila all'orizzonte: l'Impero Ottomano che, in piena espansione, cerca la strada migliore per invadere l'Europa. Già padroni di Costantinopoli dal 1453, i capi ottomani guardavano con cupidigia a Vienna, e oltre ad essa le strade di accesso terrestri, passando per la Serbia e il Banat, verso Buda e più oltre verso l'Europa, anelata.

In quel drammatico momento la Monarchia Ungherese ha una speranza di fronte alla minaccia: al confine meridionale si trova un condottiero militare forte e uno stratega grande pianificatore, Ioan de Huniade – futuro reggente e padre di re Matei Corvin – il quale capisce il pericolo e intuisce quale sia il percorso che vuole fare l'esercito ottomano. Egli decide di coprire la zona con cittadelle e solidi sistemi di difesa e, di conseguenza, dopo il 1400 una nuova ondata di emigranti italiani saranno portati nel Banat, perché nessuno meglio di loro conosceva le regole con cui si costruivano questi sistemi difensivi.

Ioan de Huniade non è solamente uno stratega ma un militare di grande respiro, lui ha conoscenze varie comprese le costruzioni inespugnabili, è stato colui il quale ha eretto il famoso castello di Hunedoara, una realizzazione eccezionale che suscita ammirazione ancora oggi.

Ioan Corvin de Huniade, che dirige il comitato del Banat, decide, nel 1443, che venga ricostruita la cittadella di Timișoara poiché un forte terremoto aveva distrutto in parte quella precedente. Egli ha necessità di una città più grande, con mura in pietra e fossati di difesa, che gli assicurassero protezione ma che fosse anche comoda come abitazione, in quanto decide di portarsi qui anche la famiglia, cosa che succederà poco dopo. Allo stesso tempo, competente e prudente, concepisce un sistema di difesa ampio e fa costruire una serie di cittadelle in pietra – le cui rovine possono essere visitate ancor oggi a Șiria,

foto: A. Braniște

Castelul huniazilor

Timișoara, aflată și ea în plină Renaștere, trage după sine întreaga regiune, apare un nou orizont de viață cu care oamenii vin în contact și care le place. Banatul devine mare producător de cereale, de animale pentru hrană sau tracțiune, de cai pentru militari, de miere, de ceară, de vin (foarte apreciat deoarece apa era adesea contaminată), de lemne și de piatră pentru marile construcții, de tot ce acești străini doresc și pot să plătească.

La Istanbul, sultanii succesivi doritori de glorie și bogății dar și mânați din urmă de pofta și pretențiile zecilor de mii de soldați profesioniști care formează baza puterii otomane, decid să meargă înainte spre centrul Europei. După bătălia de la Lepanto (pierdută de ei) consideră drept cel mai bun drum de urmat cel ce trece prin Serbia și prin Banat, drum care duce drept spre capitala Buda. Urmează serii nesfârșite de bătălii - timp de aproape un secol - iar Timișoara și întregul Banat vor fi în final cucerite; după 1552 aici se instalează pașalâcurile turcești cu urmări dezastruoase; populația va fi în mare parte distrusă, omorâtă, transformată în servi, dusă în robie. Zone întregi fertile vor ajunge mlaștini, bonificațiile anterioare ale terenurilor vor dispărea și, conform legii otomane, tot pământul va deveni proprietatea sultanului. Supraviețuitorii se vor salva prin munți, prin văile adânci ale unor râuri sau se vor transforma în bande de lotri atacând transporturile cu bogății ce se scurg mereu spre Istanbul.

Cu toate aceste nenorociri Timișoara va rămâne un centru important deoarece aici se instalează administrația otomană. Otomanii iubesc și ei luxul așa că negustorii se întorc; se construiesc moschei, băi turcești, școli pentru islam. Meșteșugarii capătă din nou comenzi și încep să se organizeze în bresle dar, cu toată această liniștire, viața e grea: o perdea de ceață densă va acoperi Banatul, în întregul său, pentru 164 de ani.

Timișoara va fi eliberată de Armatele Imperiale Austriece în anul 1716 iar în următorii doi ani întreaga regiune va fi curățată de turci.

Trecând de la o stăpânire la alta, Banatul va cunoaște o adevărată reînviere.

Imperiul Austriac are o administrație admirabilă, modernă, eficientă și corectă, se iau măsuri ferme *manu militari*, se cadastrează toată zona, se

Șoimoș, Dezna etc.- impresionanti sia per le dimensioni sia per la resistenza, essendo fatte in pietra e mattoni e posizionate in punti strategici, ingegnosamente scelti.

Questo enorme sforzo di difesa impone spese immense e i banchieri fiorentini e senesi, sempre informati e pronti a fare lauti guadagni, arrivano a Timișoara, dove si trova la città che può difendere anche loro in caso di bisogno.

Ricchi e colti, trovano piacere nel lusso già formatosi, sono uomini raffinati che gustano la più alta arte e divertimenti elevati perché le loro città si trovano ora al culmine del Rinascimento; essi capiscono che possono vivere altrettanto bene qui come a casa loro creandosi una piccola patria ovunque si trovino.

Dopo i banchieri seguono i militari, condottieri, armaioli, ufficiali d'artiglieria, artiglieri, ogni genere di mercenari che vengono alla ricerca di opportunità. Certamente questo mondo pieno di vita e di soldi, vitalità ed effervescenza, ha parecchie necessità, dai vestiti al mangiare, dalle bevande ai divertimenti, dalle case alle armi, cosa che attira di nuovo operai, commercianti, costruttori e architetti, medici, pittori ed ebanisti, scultori e musicisti.

Da dove? Da tutta l'Europa ma soprattutto dall'Italia, dal Friuli con una popolazione sempre eccedente, famosi costruttori fin dai tempi dei Romani, da Venezia, dove la vita diventa sempre più difficile a causa delle battaglie con gli Ottomani, dai grandi centri dell'Italia del Nord e del Centro.

Timișoara, trovata anch'essa in pieno Rinascimento, tira con sé l'intera regione, si profila un nuovo orizzonte di vita con cui la gente viene in contatto e che piace. Il Banat diventa un grande produttore di cereali, di animali per il cibo o la trazione, di cavalli per i militari, di miele, di cera, di vino (perché l'acqua era spesso contaminata), di legname e di pietra per le grosse costruzioni, di tutto quello che questi stranieri vogliono e possono pagare.

A Istanbul i sultani successivi, desiderosi di gloria e ricchezze, ma anche pressati dalla voglia e dalle pretese delle decine di migliaia di soldati professionisti che formano la base del potere ottomano, decidono di andare avanti verso il centro dell'Europa. Dopo la battaglia di Lepanto (che hanno perso) considerano la migliore via da seguire quella che passa attraverso la Serbia e il Banat, via che porta direttamente alla capitale Buda. Seguono una serie infinita di battaglie - per quasi un secolo - e Timișoara e l'intero Banat alla fine verranno conquistati; dopo il 1552 vengono collocati i pascià turchi con conseguenza disastrose; la popolazione sarà in gran parte distrutta, uccisa, ridotta in schiavitù, ridotta a servi. Intere zone fertili diventeranno paludi, la precedenti bonifiche dei terreni scompariranno e, in base alla legge ottomana, tutta la terra

trasează drumuri, se fac bonificații ale terenurilor agricole, se construiesc canale, se delimitează satele, ordinea se reinstaurează și legea – chiar dacă aspră – începe să își spună cuvântul. Populația fiind destul de rară iar sporul natural neputând asigura o creștere suficient de rapidă pentru ca economia să se poată dezvolta, peste măsurile de modernizare întreprinse de autorități în ceea ce se va putea numi un „marș forțat spre stările din Europa”, vor fi aduși coloniști din toate părțile, din Germania, Franța, Boemia, Cehia, Bulgaria, Alsacia și Lorena și din nou Italia. Acestora li se vor asigura condiții extrem de bune pentru vremea aceea, vor primi pământ, case cu grădini mari, parcele de pădure, animale pentru lucrat terenul agricol.

Metoda se va dovedi eficientă, va permite o dezvoltare rapidă fiindcă acești imigranți curajoși și harnici vor aduce cu sine tehnici și tehnologii noi și, în plus, vor implementa mentalități europene. Între noii sosiți și localnici se vor produce schimburi pe toate planurile și Banatul va deveni un creuzet în care se vor produce mari modernizări sociale, tehnologice, politice, culturale, ale căror binefaceri le simțim și astăzi.

Unul dintre cele mai importante aspecte va fi deschiderea de școli atât pentru românii care vor rămâne tot timpul majoritari (peste 80%) cât și pentru toate minoritățile sosite. În aceste școli predarea se va face în limbile diferitelor etnii așa cum au impus regulile date de Curtea de la Viena. În Banat vor exista în 1743 – conform statisticilor oficiale – 448 de școli, din care 380 vor funcționa în limba română, 66 în limba sârbă, 19 în limba germană, 14 școli vor avea predare mixtă în sârbă și germană, 19 școli cu predare mixtă în sârbă și română, 1 școală în limba italiană și 1 școală în limba bulgară.

Satele grănicerești românești înființate pentru paza frontierelor vor beneficia de tot felul de drepturi și avantaje, printre altele, acolo se vor înființa 330 de școli cu limba de predare română. Ctitorul și primul rector al Școlii Politehnice din Timișoara, școală superioară ce se va înființa în anul 1920, profesorul universitar Traian Lalescu

diventeră de proprietă del sultano. I sopravvissuti si salveranno sulle montagne nelle profonde valli di alcuni fiumi o si trasformeranno in bande di predoni che attaccavano i trasporti di valori che andavano sempre verso Istanbul.

Nonostante tutte queste disgrazie, Timișoara rimarrà un importante centro poiché qui si installa l'amministrazione ottomana. Gli ottomani amano anche loro il lusso quindi i commercianti ritornano, si costruiscono moschee, bagni turchi, scuole per l'Islam. I mestieranti ricevono di nuovo ordinazioni iniziano a organizzarsi in gilde però, nonostante questa tranquillità, la vita è difficile: una cortina di densa nebbia coprirà il Banat nel suo complesso per 164 anni.

Timișoara sarà liberata dall'Esercito Imperiale Austriaco nel 1716 e nei seguenti 2 anni l'intera regione sarà ripulita dai turchi. Passando da un dominio all'altro, il Banat conoscerà un'altra rinascita. L'Impero Austriaco ha un'ammirevole amministrazione, moderna, efficiente e corretta, vengono prese delle ferree misure che si chiamano manu militari, viene istituito il catasto di tutta la zona, si tracciano vie, si fanno bonifiche di terreni agricoli, si costruiscono canali, vengono delimitati i villaggi, si re-instaura l'ordine e la legge, anche se aspra, inizia a essere applicata. Con una popolazione abbastanza rarefatta e un tasso di nascita che non possono assicurare una crescita sufficientemente rapida per sviluppare l'economia, oltre alle misure di ammodernamento intraprese dalle autorità in quello che si potrà chiamare „marcia forzata verso il modello europeo”, verranno portati coloni da ogni parte, da Germania, Francia, Boemia, Cechia, Bulgaria, Alsazia e Lorena, e, di nuovo, dall'Italia. A questi verranno assicurate condizioni estremamente buone per l'epoca, riceveranno terra, case con grandi giardini, appezzamenti di boschi, animali per lavorare il terreno agricolo.

Il metodo si dimostrerà efficiente, permetterà uno sviluppo rapido, perché questi emigranti coraggiosi e laboriosi porteranno con sé tecniche e tecnologie nuove, e, in più, istilleranno mentalità europee. Tra i nuovi arrivati e i locali ci saranno degli scambi su tutti i piani e il Banat diventerà un crogiolo in cui si produrranno grandi modernizzazioni sociali, tecnologiche, politiche, culturali, i cui benefici sentiamo ancora oggi.

Uno dei più importanti aspetti sarà l'apertura di scuole sia per i romeni, che rimarranno per tutto il tempo la maggioranza (oltre l'80%), quanto per tutte le minoranze arrivate. In queste scuole l'insegnamento si farà nelle lingue delle varie etnie come imposto dalle regole date dalla Corte di Vienna.

Nel Banat esisteranno nel 1743 – in base alle statistiche ufficiali – 448 scuole, di cui 380 funzioneranno in lingua romena, 60 in serbo, 19 in tedesco, 14 scuole avranno l'insegnamento misto serbo-tedesco, 19 scuole l'insegnamento

Statuia Lupoacei din Timișoara

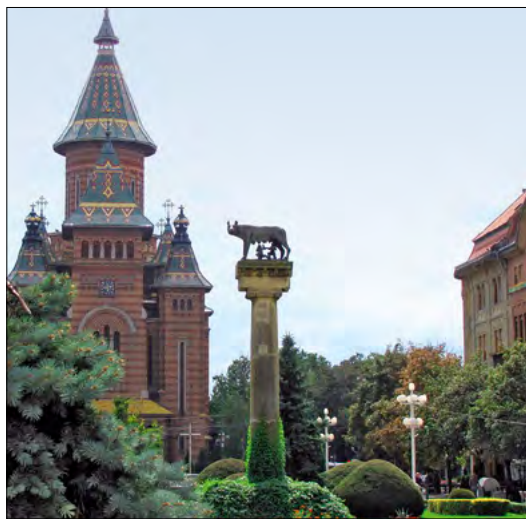

foto: wikipedia.org

va proveni dintr-o familie dintr-un astfel de sat grăniceresc, acolo unde antecesorii săi vor citi și vor scrie românește de multă vreme.

Italianii vor fi aduși la început în special pentru a se implementa creșterea viermilor de mătase ale căror gogoși vor fi exportate în Italia; mai apoi ei se vor ocupa de obținerea și prelucrarea mătăsii naturale până la realizarea de țesături fine, foarte scumpe, exportate și ele în toată Europa. Din acte, se știe sigur că locuitorii mai multor comune din jurul Timișoarei provin din acei imigranți italieni, de atunci. În Banat italienii vor planta 80.000 de duzi, iar cel ce tăia un dud era pedepsit cu moartea prin spânzurare. În Banat nu se glumea cu respectarea legilor și a ordinii publice dar nici cu interesele materiale. Indiferent de schimbările politice asemenea mentalități vor rămâne puternic imprimate în mentalul colectiv.

Italianii vor ajunge din nou în multe localități de dincoace de Munții Carpați, în secolul al XIX-lea. Ei vor veni în calitate de constructori, specialiști pentru construcția de căi ferate, de drumuri, de tuneluri, pentru ridicarea de palate, biserici, școli, stațiuni balneare. În Oradea se găsește și astăzi un cartier ce poartă numele de Olosig derivat de la sintagma Olasz care în limba maghiară însemnează „Italian”. Au venit, au construit, s-au adaptat mediului de aici, s-au integrat și nu au mai plecat.

Măinile lor harnice și pricepute au lăsat urme perene ce ne dau o mare satisfacție artistică și arhitecturală atunci când ne plimbăm prin multe orașe din Banat și Ardeal.

În Timișoara – oraș cu o moștenire vastă și o mare și variată cultură – există palate ce rivalizează cu palate celebre din Renașterea Italiană. Este de menționat Palatul Dicasterial care este o copie la scară mărită (!) a Palatului Strozzi din Florența, considerat a fi palatul cel mai reprezentativ pentru Renaștere, în cel mai renaștivist oraș din lume.

Să fim deci mândri de cei ce au plecat spre noi orizonturi din Italia multimilenară ducând cu ei și răspândind peste tot, deci și aici la noi, și după cum ați putut constata, o cultură subtilă, originală, plină de farmec și rafinament.

misto serbo-romeno, una scuola in lingua italiana e una scuola in lingua bulgara.

I villaggi romeni dei militari di frontiera (divisione appositamente istituita per la „Frontiera Militare – n.d.t.) creati per la guardia dei confini, beneficeranno di tanti tipi di diritti e vantaggi, tra cui il fatto che li’ verranno costruite 330 scuole con insegnamento in romeno. Il fondatore e il primo rettore della Scuola Politecnica di Timișoara, scuola superiore aperta nel 1920, il professore universitario Traian Lalescu, avrà le origini in una famiglia di uno di questi villaggi di militari di frontiera, la’ dove i suoi predecessori leggono e scrivono in romeno da molto tempo.

Gli italiani saranno portati, all’inizio, soprattutto per implementare l’allevamento dei bruchi da seta, i cui bachi saranno esportati in Italia; dopodiché essi si occuperanno di ottenere e di lavorare la seta naturale fino alla realizzazione di tessuti fini, molto cari, esportati anch’essi in tutta Europa.

Dai documenti si sa per certo che gli abitanti di diversi comuni attorno a Timișoara provengono da quegli immigranti italiani di allora. Nel Banat gli italiani planteranno 80.000 gelsi, e chi tagliava un gelso veniva punito con la morte per impiccagione. Nel Banat non si scherzava con il rispetto delle leggi e dell’ordine pubblico, ma neppure con gli interessi materiali. Al di là dei cambiamenti politici, tali mentalità rimarranno fortemente impresse nel vissuto collettivo.

Gli italiani arriveranno di nuovo in molte località al di qua dei Monti Carpazi, nel 19mo secolo. Essi verranno in qualità costruttori, specialisti per la costruzione di ferrovie, di strade, di gallerie, nell’innalzare palazzi, chiese, scuole, stazioni balneari. A Oradea si trova anche oggi un quartiere che si chiama Olosig, derivato dal sintagma Olasz che in ungherese significa „italiano”. Sono venuti, hanno costruito, si sono adattati all’ambiente di qui, si sono integrati e non se ne sono più andati.

Le loro laboriose ed esperte mani hanno lasciato tracce perenni che ci danno una grande soddisfazione artistica e architettonica, allorquando passeggiamo nelle molte città del Banat e dell’Ardeal.

A Timișoara – città con una vasta eredità e con una grande e variata cultura – ci sono palazzi che rivaleggiano con celebri palazzi del Rinascimento Italiano. Da menzionare il Palazzo Dicasterial che è una copia in scala maggiore (!) del palazzo Strozzi di Firenze, considerato il palazzo più rappresentativo del Rinascimento, nella più rinascimentale città del mondo.

Siamo quindi fieri di quelli che hanno lasciato l’Italia multi-milenaria per nuovi orizzonti, portando con sé e condividendo ovunque, e quindi anche da noi, come avete potuto constatare, una cultura sottile, originale, piena di fascino e raffinatezza.

foto: wikipedia.org

Palatul Dicasterial – în prezent Judecătoria Timișoara

Mănăstirea Santa Chiara de Assisi din Napoli

de Mihaela
Mateescu Profiriu

În anul 1939, Sfântul Francisc a fost numit patron spiritual al Italiei, iar Assisi a devenit, astfel, unul dintre cele mai prospere orașe din regiune. La Assisi se află și Catedrala Sfântul Rufino, unde au fost botezați atât Sfântul Francisc, cât și Sfânta Clara. Spiritualitatea Sfântului Francisc își găsește completare în aceea a Sfintei Clara, care este, la rândul ei, sfântă a franciscanilor. Din anul 2000, orașul a intrat pe lista patrimoniului mondial al UNESCO, fiind supranumit *Orașul Păcii*.

Aș vrea, însă, să ne oprim asupra mănăstirii închinată Sfintei Clara din Neapole, construită între anii 1310 și 1328, pe ruinele unui complex termal roman. Monumentalul complex se află la răscrucea

Assisi este un orașel colinar din Provincia Umbria, aflat la 200 de kilometri de Roma, cu o populație sub 30.000 de locuitori dar cu o imensă încărcătură spirituală. Este locul binecuvântat unde au văzut lumina zilei cele două mari personalități franciscane, care au avut puterea de iradiere a credinței lor în întreaga lume. La o înălțime de 600 de metri se află Colina Paradisului, unde se găsește Catedrala Sfântul Francisc – „Trubadurul lui Dumnezeu”.

unor locuri importante ale orașului: Piazza del Gesu Nuovo și Piazza San Domenico Maggiore.

Biserica Santa Chiara a fost fondată de regele Carol Robert de Anjou pentru a doua sa soție, Sancia di Majorca. Suveranii, devotați Sfântului Francisc, au dorit să facă aici o adevărată citadelă franciscană.

Inițial, interiorul bisericii era lucrat în stil gotic, iar în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, la reconstrucție, a fost adoptat stilul baroc, de către arhitectul napoletan Domenico Antonio Vaccaro.

Construcția are formă rectangulară datorită celor nouă capele laterale, având o lungime de 110 m și o lățime de 33 m.

În spatele altarului sunt trei nave. Aici se odihnesc 21 de capete încoronate din Casa de Bourbon a Regatului celor Două Sicilii (timp de 50 de ani Napoli a fost capitala acestui regat). Tot aici se află și mormântul lui Carol Robert de Anjou, sculptat de florentinii Pacio și Giovanni Bertini, în anul 1343. Alături de aceștia, se află depus și trupul eroului național, Salvo d'Acquisto, un carabinier, care s-a sacrificat pentru a salva viața a 22 de civili, în timpul ocupației naziste.

Pe unul dintre pereți, în Capela Sacramento, se află o frescă pictată de Giotto și de discipolii săi, între anii 1328 și 1330. Desenul pardoselii îi aparține lui Ferdinando Fuga.

De-a lungul timpului, monumentul a suferit mai multe modificări, dar cea mai importantă a fost cea făcută între anii 1742 și 1769.

Restaurările din anul 1953 s-au făcut conform planului original din secolul al XIV-lea.

Complexul cuprinde bazilica, schitul, muzeul și vestigii romane. Schitul, în formă pătrată, este conceput tot de Domenico Antonio Vaccaro. Curtea interioară a fost împărțită în patru sectoare, înconjurată de arcade în formă ogivală. În mijloc, sunt fântâni și coloane acoperite cu majolică, cea care dă și numele locului. Această majolică este unică și a fost lucrată de artizanii Donato și Giuseppe Massa, în stil Rococo. Culoarele sunt vii, predominând culorile galben, portocaliu, albastru și alb.

Băncile sunt placate tot cu ceramică, având reprezentate scene din viața de zi cu zi, din acea perioadă; pereții galeriei au fost pictați în frescă și au scene din Vechiul Testament și scene alegorice; turnul clopotului este separat de edificiu și datează din anul 1328.

În zona arheologică, se pot vedea urme ale complexului roman din primul secol după Hristos, care era dotat cu piscine de apă caldă și rece, sală de exerciții fizice și un apeduct.

Aici se află și Museo dell'Opera Franciscana, unde este ilustrată istoria complexului.

foto: pinterest.com

foto: wikipedia.org

Coloanele decorate cu majolică - ornamente cu modele animale și florale, atribuite artizanilor Donato și Giuseppe Massa

Se păstrează aici și lucruri care au rămas după bombardamentul Alianților din anul 1943, când mănăstirea a fost grav avariată. Din păcate incendiul a afectat și picturile lui Giotto.

Legat de acest trist eveniment a fost compusă și o canțonetă napolitană, care este ca un imn național, având numele mănăstirii. Canțoneta a fost scrisă în anul 1945 de Michele Galdieri, pe muzica lui Alberto Barberis și interpretată de Ettore Fiorgenti. În anul 1950 a beneficiat de interpretarea lui Claudio Villa.

Complexul face parte din „Ruta stafilor”. Regina Giovanna de Anjou a fost asasinată aici și legenda spune că în fiecare an, de ziua în care a fost omorâtă, se plimbă pe străzi, cu privirea în jos și nu este bine să o privești dacă îți ridică privirea.

Giovanna a fost încoronată ca regină a Spaniei aici, în anul 1343 și asasinată în 1382. Aici, sub podeaua bisericii, într-un osuar nemarcat, regina își află odihna veșnică.

Legat de numele mănăstirii, nu știussem că Sfânta Chiara este aceeași cu Sfânta Clara.

Sfântul Francisc i-a fost Sfintei Clara Fecioară, o adevărată călăuză spirituală. Ea a trăit între anii 1194 și 1253 și a întemeiat Ordinul franciscan al femeilor sărace, devenit, după moartea ei, Ordinul Clariselor. A fost una dintre cele mai importante maici contemplative din Evul Mediu.

Frumoasa și inteligenta Clara provenea din familia nobilului italian Favarone di Offreducci di Bernadino. „Nobilă din naștere, dar mai nobilă în spirit”. La vârsta de 18 ani, a fost atât de impresionată de predicile Sfântului Francisc de Assisi încât a fugit de acasă, în Duminică Floriilor, alăturându-i-se acestuia la Portiuncula, la 4 kilometri de Assisi, unde s-a călugărit, renunțând la tot ceea ce avea.

Sfântul Francisc i-a dat frocul franciscan, care a consacrat-o în penitență. Frocul este o mantie cenușie de lână, legată cu o cingătoare de sfoară. Frații ei și pretendenții ei au fost furioși și s-au dus la mănăstire, dar acolo, Clara s-a prins de altar, oprindu-i astfel. Apoi, ea și-a descoperit capul, care nu mai avea podoaba capilară, aceasta însemnând că ea nu mai aparținea lumii pământești. În anul 1215 devine Maica superioară a Mănăstirii San Damiano, loc de unde nu a mai ieșit până la sfârșitul vieții.

În comunitate au intrat, cu timpul, și mama sa, Ortola, și sora sa, Beatrice. Trăiau într-o sărăcie și austeritate extreme. Asemenea călugărilor franciscani și călugărițele Clarei s-au răspândit în Europa, mai ales în Spania (47 de mănăstiri în secolul al XVIII-lea), Anglia, Boemia, Franța și Italia. La moartea sa, în Italia erau 68 de mănăstiri.

De două ori, orașul a fost în pericol de a fi devastat de armatele Împăratului Frederic al II-lea, în care luptau și sarazini. În 1240, când sarazinii țineau sub asediu orașul Assisi s-a întâmplat Miracolul. Ajungând aceștia la Mănăstirea Sfântul Damian, Clara, deși era bolnavă, a ieșit plină de curaj în fața dușmanilor cu Euharistia (ostensoriul de fildeș, în care era ostia consacrată) și sarazinii au fugit, iar orașul a fost salvat.

Înainte de a muri, aproape orb, Sfântul Francisc a cerut să fie dus la Clara, fiica sa spirituală, pentru a fi îngrijit de ea. A stat aici, într-o colibă de paie, până la sfârșit.

Sfânta Clara s-a stins de sărbătoarea Sfântului Rufino, la 11 August 1253, chiar în Catedrala Sfântului Rufino în care fusese botezată. La oficierea slujbei de înmormântare a participat și Pontiful, care a propus să se celebreze oficiul pentru fecioare. Moaștele sale se află în cripta Bazilicii Santa Chiara din Assisi, construită în 1872. Sfânta a fost canonizată la numai doi ani de la moartea sa, în anul 1255, de către Alexandru al IV-lea.

În anul 1958, Papa Pius al XII-lea a declarat-o ocrotitoare televiziunii, deoarece ea a primit de la Dumnezeu darul de a vedea pe peretele chiliei sale toată ceremonia de înmormântare a Sfântului Francisc.

De asemenea, deși era ținută la pat, tot pe perete a văzut, într-o noapte de Crăciun, întregul ritual care se desfășura la Santa Maria degli Angeli, unde se aflau surorile mănăstirii sale.

Simbolurile sale sunt ostia și crinul fecioriei.

foto: wikipedia.org

foto: pinterest.com

de Adrian Irvin
Rozei

Căderea unui înger...

Am rămas în minte cu imaginea vapoasă a Stefaniei Sandrelli de care, nici nu-mi imaginam pe atunci, mă separau, ca vârstă, doar câteva luni.

Pe Stefania am revăzut-o pe ecrane de câteva ori, în filme în care nu mi-a lăsat chiar o impresie de neuitat. Totuși, ea a făcut o carieră remarcabilă, culminând în 2005 cu premiul „le Lion d'or”, pentru întreaga carieră cinematografică, la „Mostra di Venezia”.

Când am aflat că Stefania Sandrelli va fi prezentă în sala de cinema unde rula filmul „Le

The fall of an angel...

În 1962, când am văzut pe ecranele bucureștene *Divorce à l'italienne* am fost cu toții meduzați de frumusețea Stefaniei Sandrelli. Lucrurile mergeau atât de departe încât eram gata să-l scuzăm pe baronul interpretat de Marcello Mastroianni care, pentru a o putea lua de nevastă pe diafana Stefania, a decis să-și omoare soția. Care era interpretată de Daniela Rocca, nici ea un „obiect” ce merita să fie „lăsat de izbeliște”!

Conformiste” de Bertolucci, în care ea interpretează, alături de Jean-Louis Trintignant, principalul rol feminin, mi-am spus că este o formidabilă ocazie de a o reîntâlni... după mai bine de o jumătate de secol.

Trebuie să mărturisesc că, dacă țineam atât de mult s-o văd pe Stefania Sandrelli *in vivo*, este și pentru că, acum

doi ani, am asistat la proiecția filmului *Ghepardul*, în prezența Claudiei Cardinale. Superba vedetă italo-franceză, intervievată de Henry-Jean Servat, un excelent critic cinematografic, ne-a povestit nenumărate anecdote din vremea turnării filmului, a răspuns cu multă naturaleză întrebărilor publicului, a dat autografe și s-a lăsat fotografiată, fără a face fițe... de vedetă!

Câteva luni mai târziu, în octombrie 2017, la Roma, am regretat enorm că spectacolul Claudiei Cardinale, pe scena celebrului „Teatro Sistina”, acolo unde l-am admirat pe Vittorio Gassmann, avea premiera la numai două zile după plecarea mea din „Cetatea eternă”!

Nu tot astfel s-au petrecut lucrurile cu Stefania Sandrelli!

Sosită cu vreo jumătate de oră întârziere, într-o sală plină ochi cu un public cinefil cunoscător, în mare parte de vârstă a treia, „la Sandrelli” s-a

foto: pinterest.com

scuzat, explicând într-o franceză aproximativă, că a întârziat... la shopping! A trecut imediat la italiană (ceea ce eu preferam!), și ne-a vorbit doar câteva minute!

Tot ce-și amintea despre realizarea filmului prezentat, care a avut loc în 1970, în parte la Paris, era plimbarea într-o seară agreabilă pe Avenue Montaigne, lângă celebrul hotel „Plazza Athénée”. Loc pe care-l cunosc foarte bine: fiul meu a lucrat timp de doi ani în acest „palace” parizian, și m-am luptat câteva luni ca să obțin o înfrățire cu „Athénée Palace” din București! Înșă asta e o altă poveste!

În filmul lui Bertolucci, ceea ce m-a uimit cel mai mult,

era că Trintignant vorbea în italiană... fără accent francez și în franceză... cu accent italian! Oare când era dublat? Cât despre Stefania Sandrelli, ca și în alte filme, ea a jucat aici „prostituța de serviciu”, într-un rol cu atât mai ingrat cu cât o avea ca parteneră pe Dominique Sanda (Dominique Sanda s-a căsătorit în ianuarie 2000 cu Nicolae Cutzarida, un profesor universitar, român de origine, cu care trăiește azi în Argentina)!

În concluzie, probabil că Stefania a făcut bine că și-a limitat prezența la numai câteva minute.

„Sois belle et tais-toi!”

Foto: Kim de

Pe când acest text își aștepta rândul spre a fi postat, descopăr articolul de mai jos, în cotidianul „Midi Libre”, datat 17/04/2018:

**Bon anniversaire Claudia!
La mulți ani, Claudia!**

**Celebrități: „Logodnica Italiei”
Cele 80 de lumânări ale Claudiei Cardinale.
Pe scenă, la aniversarea ei.**

CÉLEBRITÉS “La fiancée de l'Italie”

Les 80 bougies de Claudia Cardinale

Sur scène pour son anniversaire.

Elle fut la muse de Luchino Visconti, Federico Fellini ou Luigi Comencini et reste la « fiancée de l'Italie ». Claudia Cardinale a fêté dimanche ses 80 printemps sur les planches, et sans nostalgie aucune.

« Non, moi je m'en fous. C'est normal, le temps passe, je ne suis pas nostalgique », confie-t-elle. « Je n'ai jamais caché mon âge, je n'ai jamais été et je ne serai jamais une diva », assure de sa légendaire voix rauque la star qui, en dépit d'une impressionnante filmographie, fait preuve d'une étonnante modestie. Farouchement opposée à la chirurgie esthétique, elle recommande

aussi aux jeunes comédiens de ne pas « tout accepter pour un rôle qui peut vous abîmer ou vous donner l'impression de vous vendre ».

Pour franchir ce cap symbolique, l'actrice était sur les planches du Teatro Augusteo de Naples pour interpréter *La strana coppia*, version féminine de *Drôle de couple* de Neil Simon.

La pièce - jouée à l'origine par deux acteurs - est mise en scène par Pasquale Squitieri, décédé l'an passé, et qui a partagé sa vie pendant près de trente ans.

« C'est un projet auquel Pasquale tenait beaucoup, je le fais en sa mémoire », dit-elle.

■ Pour l'actrice : « Le temps passe, c'est normal. » M.E.

Midi Libre 17/04/18

A fost muza lui Lucchino Visconti, Federico Fellini sau Luigi Comencini și rămâne „logodnica Italiei”. Claudia Cardinale și-a sărbătorit duminică, 15 aprilie 2018, cele 80 de primăveri, pe scenă și fără pic de nostalgie.

„Nu, mie nu-mi pasă. Este normal, timpul trece, nu sunt nostalgică”, mărturisea ea.

„Nu mi-am ascuns niciodată vârsta, eu nu am fost niciodată și nu voi fi niciodată o divă”, ne asigură cu legendara ei voce răgușită, starul care în ciuda impresionantelor sale filmografii, face proba unei emoționante modestii. Vajnic opozant al chirurgiei estetice, ea le recomandă tinerelor artiste să nu „accepte un rol care le-ar putea distruge sau care le-ar da senzația că s-au vândut”.

Pentru a trece peste această graniță simbolică, actrița s-a aflat pe scena Teatrului Augusteo din Napoli pentru a interpreta *La strana coppia* (*O pereche ciudată*), versiunea feminină a piesei lui Neil Simon, *Drôle de couple*.

Piesa – jucată la origine de doi actori, în regia lui Pasquale Squitieri, decedat anul trecut, cel care și-a împărțit viața cu Claudia timp de peste treizeci de ani.

„Este un proiect la care Pasquale ținea foarte mult și eu o fac în memoria lui”, spunea ea.

APRILIE • IUNIE

100 de violonceliști pe scena Ateneului pentru România 100!

Pe scena Ateneului Român, Ansamblul *Violoncellissimo*, creat și condus de profesorul și violoncelistul **Marin Cazacu**, a deschis pe 11 iulie a.c. ediția a VII-a a *Festivalului Internațional Vara Magică*, într-o variantă super-extinsă compusă din nu mai puțin de 100 de violonceliști din toate colțurile țării. Concertul, care va fi condus de dirijorul **Cristian Mandeal**, reprezintă modul în care școala românească de violoncel celebrează **Centenarul României**, violonceliști din toată România și de toate vârstele aducând un omagiu peste timp generațiilor de iluștri

profesori care i-au format din punct de vedere profesional. Programul este spectaculos, cuprinzând aranjamente surprinzătoare pentru instrumentul considerat a fi cel mai apropiat de vocea umană.

Ziua Republicii Italiene sărbătorită în comunitățile istorice ale italienilor din România

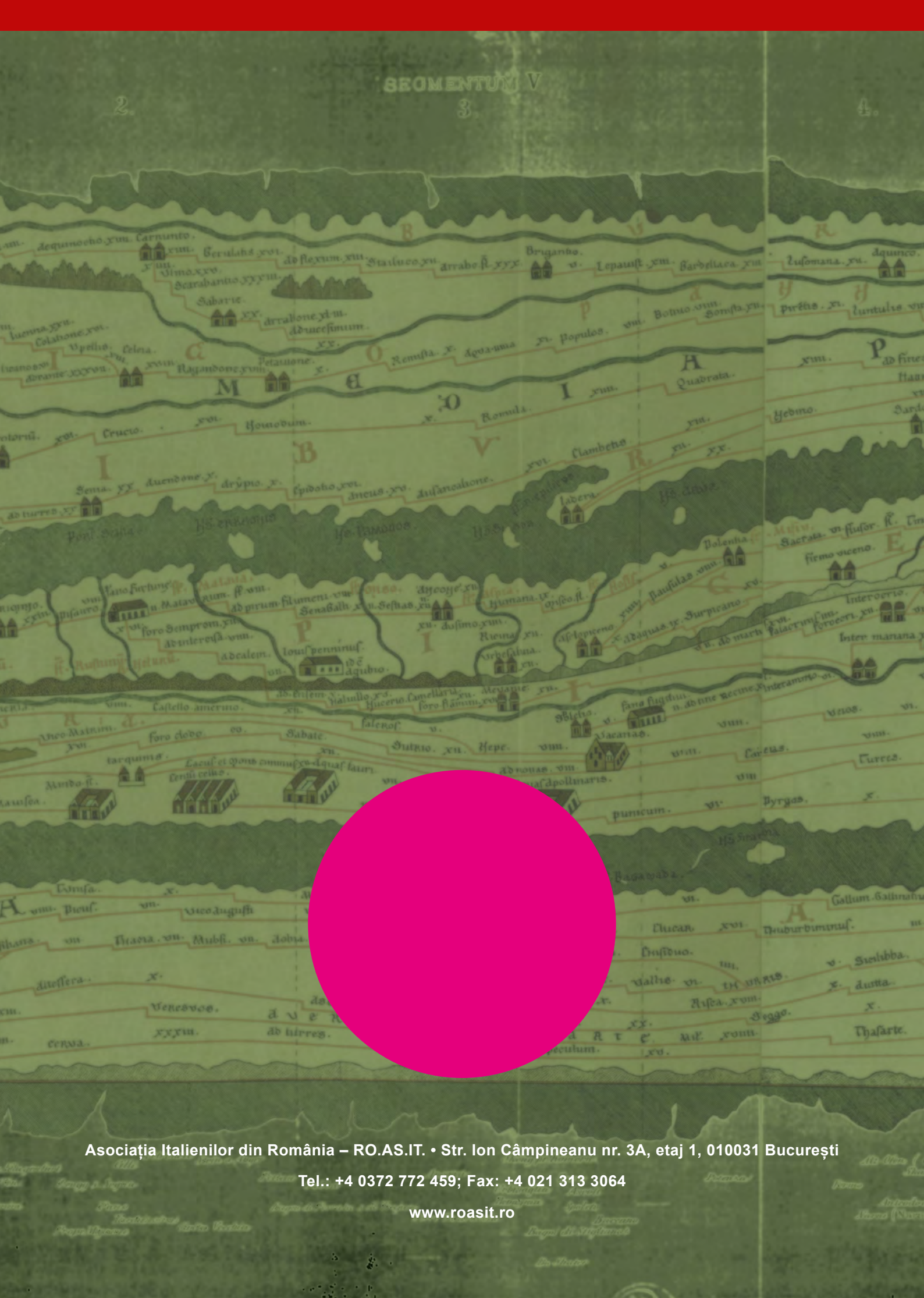
A devenit o tradiție, ca în fiecare an, în jurul datei de 2 iunie, să se sărbătorească Ziua Republicii Italiene, în cadrul multor filiale RO.AS.IT din țară. Întrucât anul acesta am primit cu bucurie o descriere mai amplă a sărbătoririi acestui eveniment de către Comunitatea italienilor din Bacău, de la dl. Ioan Silviu Niță, președintele Filialei RO.AS.IT. din localitate, ne permitem să redăm, în cele ce urmează, o scurtă relatare asupra unei întâlniri de suflet. Astfel, sâmbătă, 2 iunie 2018, la sediul filialei de la Pensiunea Studio, în prezența membrilor comunității, a simpatizanților, precum și a unor invitați de la alte minorități băcăuane a avut loc sărbătorirea Zilei Republicii Italiene. Sala ornată cu steagurile Italiei și ale României și cu o frumoasă hartă a Italiei, i-a întâmpinat pe cei 36 de participanți, care au urmărit un program special de manifestări care a cuprins, printre altele: un referat cu date din istoria poporului italian de la începuturi până în zilele noastre, lansarea volumului de debut intitulat „Dorința Lucksandrei”, al elevei Hanganu Georgiana, descendentă a familiei de italieni Fornazer din Comănești, membrii ai filialei RO.AS.IT., primirea ca nou membru al asociației a dnei Lidia Tache, descendentă a reputei familii Sachetti etc. De remarcat că la eveniment au participat și reprezentanți ai principalelor minorități ce activează în Bacău. Felicitări sincere pentru această comunitate!

grupaj realizat de Dan Comarnescu

Expoziția Vedute venețiene din colecția Intesa Sanpaolo

Muzeul Național de Artă al României împreună cu Intesa Sanpaolo Bank Romania prezintă publicului bucureștean în perioada 14 iunie – 15 iulie 2018, expoziția „Vedute venețiene din colecția Intesa Sanpaolo”, ca parte a programului de inițiativă „Progetto Cultura” dedicat restaurării operelor de artă și valorificării culturale a acestora. Expoziția prezintă, în premieră, operele câtorva dintre cei mai cunoscuți artiști italieni (dar nu numai), care au contribuit la consolidarea și răspândirea noului gen artistic pe parcursul secolului al XVIII-lea. „Capriccio cu biserică gotică și lagună” de Canaletto (Veneția, 1697–1768), „Vedere spre Canal Grande cu Riva del Vin și Riva del Carbon” de Michele Marieschi (Veneția, 1710–1744), „Piața San Marco către San Geminiano” de Francesco Guardi (Veneția, 1712–1793), și „Vedută cu Santa Maria della Salute și Punta della Dogana” de Hendrik Frans van Lint (Anvers, 1684–Roma, 1763) ne poartă printre clădiri, locuri, colțuri devenite definitorii pentru geografia, arhitectura și atmosfera Veneției.

Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. • Str. Ion Cămpineanu nr. 3A, etaj 1, 010031 București

Tel.: +4 0372 772 459; Fax: +4 021 313 3064

www.roasit.ro